

MRF 2022.218

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 2. september 2022, j.nr. 22/02601

Ophævet og hjemvist Ikast-Brande Kommunes VVM-tilladelse til opstilling af tre 167,5 meter høje vindmøller ved Blåhøj, da VVM-tilladelsens vilkår for at undgå skade på laks i Skjern Å kræver en konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2.

Ikast-Brande Kommune meddelte i februar 2022 VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25 til opstilling af tre 167,5 meter høje vindmøller øst for Blåhøj, hvor nærmeste Natura 2000-områder var nr. 70, Mose ved Karstoft Å, beliggende ca. 600 meter fra projektområdet og nr. 68, Skjern Å, beliggende ca. 14 km fra projektområdet. VVM-tilladelsen blev meddelt på grundlag af en forudgående væsentlighedsvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, idet kommunen vurderede, at projektet ikke ville påvirke naturtyperne på udpegningsgrundlaget, og at det med et vilkår om nedsivning af grundvand blev sikret, at der ikke ville ske okkerpåvirkning af arterne på udpegningsgrundlaget. I forhold til støj og skygge var der indsat vilkår, som skulle sikre, at de vejledende regler om skyggekast samt kravene til støjgrænserne ikke blev overskredet. VVM-tilladelsen blev påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet af en række omboende, som bl.a. gjorde gældende, at projektet ville medføre en påvirkning af de to nærliggende Natura 2000-områder, at kommunen ikke i tilstrækkelig grad havde forholdt sig til påvirkningen af flagermus samt traner og en række andre fuglearter på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1, at kommunen ikke havde

forholdt sig tilstrækkeligt til skyggekast, visuelle påvirkninger, udsivning af okker samt ikke havde foretaget partshøring. Miljø- og Fødevareklagenævnet (formanden) lagde til grund, at det følger af EU-Domstolens faste praksis, at hvis et projekt forudsætter afværgeforanstaltninger for at undgå skadelige virkning på Natura 2000-områder, er det ikke tilstrækkeligt med en væsentlighedsvurdering (screening), men nødvendigt med en konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2. Nævnet fandt ikke grundlag for at tilsidesætte væsentlighedsvurderingen for så vidt angik Natura 2000-område nr. 70, Mose ved Karstoft Å. For så vidt angik Natura 2000-område nr. 68, Skjern Å, indeholdt VVM-tilladelsen vilkår, der måtte anses for at have til formål at undgå eller reducere projektets skadelige indvirkninger på Natura 2000-området, hvorfor projektet krævede en konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2, hvilket ikke var sket. VVM-tilladelsen led derfor af en væsentlig retlig mangel. I forhold til de øvrige indsigelser fandt klagenævnet derimod ikke grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering. VVM-tilladelsen blev herefter ophævet og hjemvist til fornyet behandling.

Kommentar: Afgørelsen må sammenholdes med, at Planklagenævnets i april 2022 ikke fandt grundlag for at underkende plangrundlaget for vindmølleprojektet (**MRF 2022.127 Pkn**). Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse i sagen er imidlertid i overensstemmelse med ny praksis (se f.eks. **MRF 2021.183 Mfk**). Forskellen mellem de to afgørelser kan begrundes med, at plangrundlaget ikke er en tilstrækkelig betingelse for at opføre vindmøllerne, og de miljømæssige vilkår for vindmøllerne i alle tilfælde skal fastsættes i VVM-tilladelsen.

Ophævelse og hjemvisning af § 25-tilladelse til opstilling af tre vindmøller øst for Blåhøj i Ikast-Brande Kommune

22/02601

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter miljøvurderingslovens § 25, jf. § 49, stk. 1.[1]

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Ikast-Brande Kommunes afgørelse af 7. februar 2022 om § 25-tilladelse til opstilling af 3 vindmøller ved Blåhøj, og hjemviser sagen til fornyet behandling.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet[2] og gebyrbekendtgørelsens § 2.[3] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. miljøvurderingslovens § 54, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet 4

2. Sagens oplysninger. 4

2.1 Området 4

2.2 Natur- og planforhold. 5

2.3 Klagens indhold. 6

2.3.1 Natura 2000. 6

2.3.2 Natur i øvrigt 6

2.3.3 Grundvandssænkning og okker 7

2.3.4 Bilag IV-arter 7

2.3.5 Fugle. 7

2.3.6 Visualiseringer og landskabelig påvirkning. 8

2.3.7 Lysgener 9

2.3.8 Skygge. 9

- 2.3.9 Støj 9
- 2.3.10 Drikkevand. 9
- 2.3.11 Høring af naboer 10
- 2.3.12 Øvrige klagepunkter 10
- 2.4 Ikast-Brande Kommunes afgrænsningsnotat 10
- 2.5 Miljøkonsekvensrapporten. 10
 - 2.5.1 Natura 2000. 11
 - 2.5.2 Natur i øvrigt 11
 - 2.5.3 Bilag IV-arter 12
 - 2.5.4 Fugle. 14
 - 2.5.5 Visualiseringer og landskabelig påvirkning. 18
 - 2.5.6 Lysgener 20
 - 2.5.7 Skygge. 20
 - 2.5.8 Støj 21
 - 2.5.9 Grund- og overfladevand. 22
 - 2.5.10 Høringsprocessen. 24
- 2.6 Den påklagede afgørelse. 24
- 2.7 Ikast-Brande Kommunes bemærkninger til klagen. 29
 - 2.7.1 Natura 2000-område N68 Skjern Å og N70 Mose ved Karstoft Å.. 29
 - 2.7.2 Natur 30
 - 2.7.3 Bilag IV-arter 30
 - 2.7.4 Fugle. 30
 - 2.7.5 Visualiseringer og landskabelig påvirkning. 31
 - 2.7.6 Skygge. 31
 - 2.7.7 Støj 32
 - 2.7.8 Drikkevand. 32
- 2.8 Andre bemærkninger til klagen. 32
- 3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse. 35**
 - 3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse. 35
 - 3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger 36

- 3.2.1 Den retlige ramme. 36
- 3.2.2 Ad 1) Natura 2000-væsentlighedsvurderingen. 39
- 3.2.3 Ad 2) Bilag IV-arter 43
- 3.2.4 Ad 3) Fuglebeskyttelsesdirektivet 47
- 3.2.5 Ad 4) Beskyttet natur i øvrigt 50
- 3.2.6 Ad 5) Visualiseringer og landskabelig påvirkning. 51
- 3.2.7 Ad 6) Lysgener 52
- 3.2.8 Ad 7) Skygge. 53
- 3.2.9 Ad 8) Støj 54
- 3.2.10 Ad 9) Drikkevandsressourcer 56
- 3.3 Miljø- og Fødevarerklagenævnets øvrige bemærkninger 56
- 3.4 *Gebyr*. 57
- 3.5 Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse. 57

1. Klagen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet

Afgørelsen er den 11. februar 2022 påklaget til Miljø- og Fødevarerklagenævnet af en række omboende.

Klager har navnlig anført, at

- projektet vil medføre en påvirkning af to nærliggende Natura 2000-områder ved oversvømmelse og udledning af urensset okker, hvilket kommunen ikke har forholdt sig tilstrækkeligt til,
- kommunen ikke i tilstrækkelig grad har forholdt sig til, at projektet vil medføre en påvirkning af flagermus samt traner og en række andre fuglearter på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I,
- kommunen ikke har forholdt sig tilstrækkeligt til de visuelle påvirkninger, projektet vil medføre, og at kommunens visualiseringer ikke er retvisende,
- projektet ikke overholder afstandskravet til naboer,
- kommunen ikke i tilstrækkelig grad har foretaget høring af omboende,
- de udregninger, der er udarbejdet i forhold til skyggekast, ikke er tilstrækkelige,
- projektet vil medføre udsivning af okker, hvilket ikke er undersøgt tilstrækkeligt, og
- projektets påvirkning af grundvand ikke er tilstrækkeligt belyst.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.5. Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at klageskrivelsen og den supplerende klageskrivelse udgør et omfattende materiale og er gengivet i forkortet form. Både klagen og den supplerende klageskrivelse er dog indgået i nævnets behandling af sagen i deres helhed.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har den 28. juni 2022 meddelt afslag på klagers anmodning om at tillægge klagen over § 25-tilladelsen opsættende virkning.

Klager har derudover indgivet klage til Planklagenævnet vedrørende den endelige vedtagelse af kommuneplantillæg nr. 42 og lokalplan nr. 314 om 007 om vindmøller ved Blåhøj samt den tilhørende miljørapport. Planklagenævnet har den 25. april 2022 truffet afgørelse i klagesagerne.[4]

2. Sagens oplysninger

2.1. Området

Sagen vedrører et projekt til opstilling af tre vindmøller med en totalhøjde på maksimalt 167,5 m øst for Blåhøj i Ikast-Brande Kommune.

Af lokalplan nr. 31, vindmøller ved Blåhøj, fremgår det, at projektområdet ligger i landzone og anvendes til almindelig landbrugsdrift. Planområdet udgør et areal på ca. 25 ha, som ligger omkring 1,5 km øst for Blåhøj, ved grænsen til Vejle Kommune.

Projektområdet udgøres af landbrugsjord. Inden for projektområdet er der registreret et beskyttet vandløb, som løber tværs gennem projektområdet. Omkring projektområdet er der mindre arealer med bevoksning og skov. Umiddelbart uden for projektområdet er der registreret mindre arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.[5] Registreringerne omfatter eng, sø og hede. Mod syd er der i umiddelbar nærhed af projektområdet registreret et større areal med mose, der ligger mere eller mindre i forlængelse af de øvrige § 3-beskyttede arealer.

Inden for 28 gange totalhøjden, der svarer til 4,7 kilometer fra projektområdet, er der en enkelt husstandsmølle samt to øvrige enkeltstående vindmøller. Desuden er der testmøllen i Drantum der har en totalhøjde på 180 m. I Billund Kommune er der en møllegruppe på 3 møller med en totalhøjde på 126 m. Afstanden til mellem projektområdet og de eksisterende vindmøller er ca. 3 km. Derudover er der ca. 3,5 km fra projektområdet er vindmøllegruppe i Vejle Kommune på 3 vindmøller med en totalhøjde på 140 m. Der er knap 2 kilometer mellem de to møllegrupper.

2.2. Natur- og planforhold

Nærmeste Natura 2000 område er N70 Mose ved Karstoft Å, der omfatter habitatområde H63, ligger ca. 600 m fra projektområdet mod øst. Det fremgår af Natura 2000-planen for perioden 2016-2021 for Natura 2000-område N70 Mose ved Karstoft Å, at udpegningsgrundlaget omfatter følgende naturtyper: søbred med småurter, kransnålalge-sø, brunvandet sø, våd hede, tidvis våd eng, nedbrudt højmoser, hængesæk og tørvelavning.[6] Af det opdaterede udpegningsgrundlag for habitatområdet fra februar 2022 fremgår det, at naturtyperne våd

hede og tidvis våd eng forventes udtaget af udpegningsgrundlaget.[7] Det fremgår af udkastet til Natura 2000-plan for perioden 2022-2027, at disse naturtyper ikke er til stede i habitatområdet.[8]

Natura 2000-område N68 Skjern Å, der omfatter habitatområde H61, ligger ca. 14 km fra projektområdet mod nordvest. Det fremgår af Natura 2000-planen for perioden 2016-2021 for Natura 2000-område N68 Skjern Å, at udpegningsgrundlaget omfatter bl.a. laks.[9] Laks er ligeledes på udpegningsgrundlaget i udkast til Natura 2000-plan for perioden 2022-2027.[10]

Området syd for møllerne er klassificeret som fugtig hede og mose med karakter af højmosé. Næsten hele området er karakteriseret af tørveskrab, og i lavninger findes bl.a. hvid næbfrø, benbræk, mosebølle, rundbladet soldug og store partier domineret af tørvemos.

Området 100 m syd for den vestlige mølle er klassificeret som mose. Området er generelt mere skovbevokset end hedeområdet tættest på vindmølleområdet og indeholder ligeledes elementer af nedbrudt højmosé og hængesæk. Trævegetationen er domineret af birk. Der er kun få egentlige åbne vandflader i området, men to små vandhuller er registreret i området tæt på de planlagte møller. Det ene vandhul ligger på markerne mellem de planlagte vindmøller, og er omgivet af høje træer. Det andet vandhul ligger sydvest for projektområdet og på den anden side af et vandløb.

Projektområdet gennemskæres af Harpes Bæk, Vestgrenen, som er et beskyttet vandløb. Vandløbet er nedgravet og udrettet og har karakter af afledningskanal. 200 m nordøst for projektområdet løber selve Harpes Bæk, som ligeledes er stærkt reguleret og udrettet. Harpes Bæk er et tilløb til Karstoft Å, der løber 1,5 km nord for projektområdet.

2.3. Klagen indhold

2.3.1. Natura 2000

Klagerne har anført, at vindmøllerne vil medføre en påvirkning af det nærliggende Natura 2000-område N70 Mose ved Karstoft Å og de naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget for habitatområde H63. Nærmere bestemt anføres det, at Natura 2000-området risikerer at blive oversvømmet i forbindelse den grundvandssænkning, der skal udføres ved støbning af fundamenterne, hvilket ikke er i overensstemmelse med habitatdirektivet. Klagerne har derudover anført, at Ikast-Brande Kommune ikke har inddraget alle naturtyperne på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag.

Klagerne har derudover anført, at habitatområde H61, der indgår i Natura 2000-område N68 Skjern Å, vil blive væsentligt påvirket af okkerforurening. Klagerne har anført, at det i miljøkonsekvensrapporten ikke i tilstrækkelig grad er undersøgt, hvorvidt der vil udledes urensset okker til de nærliggende vandløb og videre til habitatområdet. Det er derudover klagerens opfattelse, at udledning af okker til vandløbene vil forvolde stor skade på laksebestanden i Karstoft Å og Skjern Å.

2.3.2. Natur i øvrigt

Klagerne har anført, at Ikast-Brande Kommune ikke har foretaget en tilstrækkelig vurdering af møllernes påvirkning af naturen i området. Klagerne har anført, at vindmøllerne opstilles i nærheden af 300 § 3-områder, og at den samlede påvirkning fra møllerne vil være voldsom for de mange naturområder, og at kommunen ikke i tilstrækkelig grad har dokumenteret deres vurdering af påvirkningen af området. Kommunen har alene har omtalt nogle af de områder, der bliver påvirket af projektet, og kun i generelle vendinger. Det er således klagers opfattelse, at kravet i miljøvurderingsloven om, at miljøkonsekvensrapporten skal fastlægge, beskrive og evaluere den sandsynlige væsentlige indvirkning af planens eller programmets indvirkning på flora og fauna, ikke er opfyldt.

2.3.3. Grundvandssænkning og okker

Klagerne har anført, at det oppumpede grundvand vil indeholde en stor mængde okker, der vil løbe ud i de nærliggende vandløb. Klagerne har derudover anført, at miljøkonsekvensrapporten ikke i tilstrækkelig grad beskriver og vurderer den skadelige virkning, som udledning af okker vil medføre for de nærliggende vandløb og for habitatområde H63 og for laksebestanden i vandløbene. Klager har yderligere anført, at okkerforekomsten i projektområdet burde have været undersøgt grundigere. Klager har desuden anført, at grundvandssænkningen vil medføre udtørring af nærliggende naturområder, herunder mose, hede, vandløb og søer, hvilket vil påvirke både naturen og de dyr, der lever i vandløb og søer. Det er klagers opfattelse, at miljøkonsekvensrapporten ikke indeholder en tilstrækkelig vurdering af påvirkningen af naturen ved en midlertidig grundvandssænkning.

2.3.4. Bilag IV-arter

Klagerne har anført, at miljøkonsekvensrapporten ikke i tilstrækkeligt omfang indeholder en vurdering af vindmøllernes påvirkning af bilag IV-arter omkring projektområdet. Det er herunder klagers opfattelse, at miljørapporten ikke indeholder en tilstrækkelig undersøgelse af flagermus. Klager har særligt anført, at pipistrelflagermus, troldflagermus, dværgflagermus og brunflagermus vil blive dræbt ved kollision med vindmøllerne, og at der er risiko for, at alle flagermusarter i området vil uddø over nogle få år. Klagerne har derudover anført, at den udarbejdede undersøgelse burde have omfattet flere dage og et større område, og at undersøgelsen derfor er utilstrækkelig. Det er klagers opfattelse, at undersøgelsesperioden burde have omfattet en periode på 2-3 år. Klager har i forhold til klagepunkterne om flagermus henvist til et notat fra Nationalt Center for Miljø og Energi – Aarhus Universitet.[11]

I forhold til påvirkning af øvrige bilag IV-arter har klagerne anført, at grundvandssænkningen vil betyde, at egnede habitater for birkemus, markfirben, spidsnudet frø, stor vandsalamander, løgfrø, odder og grøn kølleguldsmed beskadiges. Det er klagers opfattelse, at arternes levesteder vil udtørre, og at den økologiske funktionalitet ikke kan opretholdes.

2.3.5. Fugle

Klagerne har anført, at der er observeret ynglende traner i området de seneste par år, og at opstilling af de 3 vindmøller vil medføre risiko for kollision mellem møllerne og tranerne, hvilket vil medføre, at rigtig mange traner hvert år vil blive dræbt. Klager har derudover anført, at undersøgelsen af traner forudsætter, at der ikke er traner i området i vinterperioden, men at det fremgår af registreringer i DOF, at der er traner i området hele året.

Klagerne har anført, at der i området er væsentligt fugletræk samt overvintrende fugle og usædvanligt mange ynglende fugle, og at miljøkonsekvensrapporten ikke indeholder tilstrækkelige undersøgelser af fuglene i området. Klagerne henviser særligt til manglende beskrivelser af vildgæs og vildænder.

Klagerne anfører derudover, at miljøkonsekvensrapporten burde have vurderet projektets påvirkning af tinksmed, svaleklire, vagtel, musvåge, blå kærhøg, rød glente, duehøg, spurvehøg, tårnfalk, rørhøg, sort glente, dværgfalk, fjeldvåge, hvepsevåge, havørn, grågås, bramgås, krikand, gråand, gravand, spidsand, troldand, vibe og fiskehejre.

Klagerne henviser til, at fugle ikke er beskrevet i afsnittet om påvirkning af bilag IV-arter.

2.3.6. Visualiseringer og landskabelig påvirkning

Klagerne har anført, at samtlige visualiseringer er vist fra landevejen og i et enkelt tilfælde fra offentlig grusvej. Ingen fotos er taget fra de nærmeste naboers ejendom, hvilket efter klagers opfattelse er en mangel, da visualiseringerne således ikke viser de visuelle påvirkninger, naboerne vil opleve fra deres ejendom. Klagerne har derudover anført, at visualiseringerne fra de kulturhistoriske elementer ikke viser virkningen på tæt hold. Klager har ligeledes anført, at visualiseringerne af den landskabelige påvirkning ikke er retvisende, da fotoerne er taget fra vejen eller bag løvhegn og bygninger, og at visualiseringerne burde være udarbejdet på baggrund af fotos optaget fra, hvor det ville give et mere retvisende indtryk af møllernes påvirkning på landskabet. Klagerne har fået udarbejdet 6 visualiseringer, som efter klagerens opfattelse giver et mere retvisende billede af møllernes visuelle påvirkning på naboer og i forhold til den omkringliggende natur.

Klagerne har anført, at vindmøllerne vil medføre en negativ visuel påvirkning af det nærliggende habitatområde H63, og at Ikast-Brande Kommune burde have anvendt landskabskaraktermetoden til at vurdere den skadelige påvirkning. Klagerne anfører desuden, at området er karakteriseret ved bevaringsværdige landskaber, større uforstyrrede landskaber og mose- og hedelandskaber med særlige naturområder som Hallundbæk Mose, Rævlinge Mose og Karstoft Ådal, og at kommunen ikke i tilstrækkeligt omfang har vurderet den landskabelige påvirkning heraf. Herudover har klagerne anført, at møllerne vil medføre en dårligere naturoplevelse for folk, der færdes i den omkringliggende natur, og at kommunen ikke har vurderet tilstrækkeligt på dette. Klager har særligt fremhævet, at den visuelle påvirkning af det nærliggende habitatområde ikke er beskrevet tilstrækkeligt, og at møllerne vil medføre en væsentlig negativ påvirkning, da vindmøllerne vil være synlige i hele habitatområdet. I forhold til de supplerende visualiseringer har klagerne anført, at heller ikke disse giver et retvisende billede.

I forhold til opstillingsmønsteret har klagerne anført, at et opstillingsmønster i en trekant ikke opfattes som letopfatteligt, og at Ikast-Brande Kommune derfor burde have vurderet det som en væsentlig negativ påvirkning.

2.3.7. Lysgener

Klagerne har anført, at belysningen på vindmøllerne vil medføre væsentlige negative påvirkninger for naboer, da belysningen vil gøre vindmøllerne meget synlige og fremhæve oplevelsen af anlægget. Derudover vil belysningen påvirke naturen og de nærliggende uforstyrrede landskaber, herunder det nærliggende habitatområde, da belysningen vil være synlig overalt i ådalen, hvilket vil fremhæve oplevelsen af anlægget i et område, der i forvejen er minimalt påvirket af øvrig belysning, især om natten.

2.3.8. Skygge

Om skygge har klagerne anført, at oplevelsen af naturen og fredede kulturmiljøer vil blive ødelagt af skyggepåvirkning fra vindmøllerne. Klagerne har derudover anført, at Ikast-Brande Kommune ikke har foretaget en tilstrækkelig beregning af skyggetid. Klager henviser til, at det fremgår af vejledning om planlægningen og tilladelse til opstilling af vindmøller,^[12] at der først skal foretages en beregning af reel skyggetid for det udendørs opholdsareal. Der skal derefter foretages en specifik beregning af skyggekast i de tilfælde, hvor beregningen af reel skyggetid viser, at et område vil blive udsat for mere end 10 timers reel årlig skygge. Den specifikke beregning skal foretages for både selve beboelsen og faktisk udendørs opholdsrum. I disse beregninger skal indgå konkrete informationer om beboelsens vinduer, opholdsarealets størrelse med mere. Da flere ejendomme udsættes for mere en 10 timers reel skyggetid, er det klagerens opfattelse, at der skal udarbejdes en specifik beregning. Klagerne ønsker derudover, at de berørte boliger modtager information om, på hvilke dage og tidspunkterne vindmøller vil blive stoppet, så de har mulighed for at føre kontrol.

2.3.9. Støj

Klagerne har anført, at naboerne vil blive påvirket af både den opfattede støj og den lavfrekvente støj. Klagerne har derudover anført, at støjen fra vindmøllerne vil ødelægge oplevelsen af landskabet omkring møllerne, herunder det fredede kulturmiljø, da støjen vil medføre, at oplevelsen af området vil ændres radikalt.

2.3.10. Drikkevand

Klagerne har anført, at alle møllerne placeres i et område med særlige drikkevandsinteresser, og at to af møllerne placeres i nitratfølsomt indvindingsområde. Klagerne har derudover anført, at grundvandssænkningen vil medføre problemer i forhold til det drikkevand, Blåhøj Vandværk henter ved projektområdet.

2.3.11. Høring af naboer

Klager har anført, at der inden for undersøgelsesområdet på 1100 m fra vindmøllerne ligger et sommerhus, som ikke fremgår af listen i miljøkonsekvensrapporten over de nærmeste naboer. Ejerne af denne ejendom har således ikke modtaget besked om orienteringsmøder,

erstatningsregler, opkøbsregler og andet materiale om vindmøllerne

2.3.12. Øvrige klagepunkter

Klagerne har anført, at projektet ikke overholder kravet om, at afstanden mellem vindmølle og nærmeste nabo skal være mindst 4 x vindmøllens højde.

Klagerne anfører derudover, at Ikast-Brande Kommune ikke har redegjort for, hvordan kommunen overholder Folketingets klimaaf tale for energi og industri af 22. juni 2020.[13] Klagerne anfører derudover, at kommunen ikke overholder egne besluttede retningslinjer om opstilling af landvindmøller, og henviser i den forbindelse til politiske aftaler fra 2019.

2.4. Ikast-Brande Kommunes afgrænsningsnotat

Ikast-Brande Kommune har foretaget en afgrænsning af miljøkonsekvensrapporten omfang (scoping). Foroffentlighedsfasen blev gennemført i perioden den 3. juni 2020 til den 1. juli 2020.

Det fremgår af indledningen til Ikast-Brande Kommunes afgrænsningsnotat, som i kommunens aktliste er dateret 21. oktober 2020, at notatet indeholder en afgrænsning af de væsentlige forhold, som skal beskrives, analyseres og vurderes i miljøkonsekvensrapporten. Der kan i miljøvurderingsprocessen eventuelt dukke nye oplysninger op, der også vil kræve en miljøvurdering.

Endvidere fremgår det af afgrænsningsnotatet bl.a., at de hydrologiske påvirkninger ved grundvandssænkning, som kan være nødvendige ved anlæg af fundamenterne til vindmøller, skal undersøges. Den eventuelle okkerudfældning til vandløb, der kan forekomme ved oppumpning af grundvand, skal ligeledes indgå i miljøkonsekvensrapporten, herunder for så vidt angår påvirkningen af laks i Skjern Å.

2.5. Miljøkonsekvensrapporten

Ikast-Brande Kommune har modtaget en ansøgning om § 25-tilladelse til opstilling af tre vindmøller øst for Blåhøj fra [V1] og [V2].

På den baggrund har bygherre udarbejdet en miljøkonsekvensrapport, "Vindmøller øst for Blåhøj" som er udateret. Ud over selve miljøkonsekvensrapporten er der udarbejdet en række appendiks. Appendiks II indeholder de udarbejdede visualiseringer, appendiks III indeholder beregningsbilag for støj, appendiks V indeholder en risikovurdering af vindmøller og traner ved Blåhøj, appendiks VI indeholder en kortlægning af flagermus ved Blåhøj og appendiks VII indeholder en vurdering af projektets påvirkning på sangsvaner samt andre svaner og gæs.

Miljøkonsekvensrapporten har været i offentlig høring i perioden fra den 10. februar til 24. juni 2021.

I det følgende gengives de dele af miljøkonsekvensrapporten, der er relevante for klagen over § 25-tilladelsen.

2.5.1. Natura 2000

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke vurderes at være nogen risiko i forhold til habitattyperne på udpegningsgrundlaget for habitatområde H63, som udgør Natura 2000-område N70 Mose ved Karstoft Å. En eventuel påvirkning fra en kortvarig grundvandssænkning i forbindelse med støbning af fundamenter vil ikke kunne udgøre en risiko, både på grund af de relativt store afstande mellem projektområdet og habitatområdet, og fordi det må forventes, at grundvandsbevægelserne i området vil gå mod nord og Karstoft Å. Det fremgår, at påvirkningen af Natura 2000 området derfor ikke vil blive behandlet videre i denne miljøvurdering.

Miljøkonsekvensrapporten indeholder ikke oplysninger om Natura 2000-område N68 Skjern Å. Miljøkonsekvensrapporten indeholder derudover ikke en vurdering af projektets påvirkning af arterne på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag, herunder laks.

2.5.2. Natur i øvrigt

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens kapitel 6, at området omkring vindmølleprojektet rummer en del områder med beskyttet natur. Særligt vigtige er en række områder med hede- og højmoser, som udgør resterne af et tidligere stort sammenhængende moseområde. Flere af disse moserester har stadig pletvist en veludviklet flora, der indeholder en række arter, der er typiske for naturtypen.

Det fremgår ligeledes, at vindmøllerne ikke placeres i områder med beskyttede § 3-naturområder, og at områder med beskyttet natur ikke påvirkes af møllefundamenter eller adgangsveje, heller ikke i forbindelse med anlægsfasen.

Om påvirkning af hedeområder fremgår det, at disse ikke bliver direkte påvirket af vindmølleprojektet, da møllerne og adgangsveje alle anlægges på dyrkede marker. Om mose fremgår det, at moseområdet ikke bliver påvirket af vindmølleprojektet. Det forventes ligeledes ikke, at projektet vil påvirke værdien af vandhullet sydvest for projektområdet for f.eks. padder, da møllerne alle er placeret mindst 100 m fra vandhullet. Den eventuelle midlertidige grundvandssænkning kan betyde en kortvarig påvirkning af grundvandsstanden i hedeområdet. Hvis grundvandssænkningen foretages i vinterperioden, vurderes det ikke at kunne udgøre en risiko for vegetationen i moseområdet. Det er således vurderingen i miljøkonsekvensrapporten, at vindmøllerne kan etableres uden varigt at beskadige beskyttede naturtyper, biotoper og mindre naturområder.

Om påvirkningen på beskyttede vandløb fremgår det, at driftsfasen ikke vil medføre påvirkning af beskyttede vandløb, at alle vandløb er omkring 100 m fra møllerne. Veje anlægges som grusveje uden afledning af vejvand og der holdes en afstand på mindst 3 m til vandløbene for at sikre, at der ikke sker en påvirkning.

I anlægsfasen vil foretages der en kortvarig midlertidig grundvandssænkning i forbindelse med støbning af fundamenterne. Det vurderes ikke at kunne udgøre en risiko for vandstanden i vandløbene, hvis det udføres i vinterperioden, da størstedelen af vandføringen i vandløbene vil komme fra områder der ikke påvirkes, og da vinteren normalt er præget af rigelig vandføring.

2.5.3. Bilag IV-arter

Flagermus

Det fremgår af undersøgelsens sammenfatning, at møllernes placering i det åbne land ikke vurderes at udgøre en potentiel fare for flagermusbestanden eller for den generelle økologiske funktionalitet i forhold til flagermusene i området.

Det fremgår videre af undersøgelsen, at det vurderes, at der ikke findes potentielle yngle- eller rasteområder for flagermus helt lokalt omkring vindmøllerne, da der ikke er gamle og store træer med hulheder i området. Det er derimod sandsynligt, at der på og omkring gårdene i området findes yngle- eller rasteområder for flagermus. Afstanden fra møllerne til de nærmeste gårde er 500 m.

Det fremgår, at der blev gennemført undersøgelser i og omkring planområdet i to undersøgelsesrunder i henholdsvis slutningen af juni og september 2020. Undersøgelserne blev således gennemført på datoerne 23.-30. juni 2020 og 17.-22. september 2020, og de pågældende nætter var der gode vejrforhold for flagermusregistreringer, dvs. høj temperatur og lav vindhastighed.

I forlængelse heraf fremgår det, at undersøgelsestidspunkterne følger anbefalingerne i forvaltningsplan for flagermus, og at undersøgelsesrunderne dækker to sæsoner, henholdsvis sommerperioden, hvor flagermusene yngler, og efteråret, hvor de unge individer flyver ud fra ynglelokaliteterne, og de voksne individer også er mindre stedfaste.

Ved hver runde blev der opsat otte fastmonterede flagermusdetektorer, der registrerede al flagermusaktivitet gennem 6-8 nætter, i tidsrummet fra en halv time før solnedgang til en halv time efter solopgang. Den 30. juni blev der endvidere gennem nogle timer foretaget manuel gennemlytning i oplandet inden for 2 km fra vindmølleområdet for at sikre en dækkende registrering. Der blev undersøgt for flagermus på de potentielt bedste lokaliteter ved læhegn, skovbryn, søer og ved gårde.

Af undersøgelsen fremgår det, hvilke flagermusarter der er registreret ved lytningerne, og hvor mange registreringer der har været af hver art. Ved lytningerne blev følgende 5 arter af flagermus registreret: vandflagermus, sydflagermus, brunflagermus, troldflagermus og pipistrelflagermus. I perioden 23.-30. juni var der i alt 2.372 registreringer af flagermus, mens der i perioden 17.-22. september var i alt 1.422 registreringer af flagermus.^[14]

Det fremgår, at den registrerede flagermusaktivitet i begge undersøgelsesrunder må betegnes som lavt, idet antallet af registreringer er under det niveau, som kan forventes på en gennemsnitlig lokalitet i Midtjylland.

Af undersøgelsens vurdering fremgår det, at vindmøllerne placeres på åbent landbrugsland med god afstand til egentlige skovarealer og arealer med åbne vandflader, og at der generelt er lav flagermusaktivitet i hele området. Videre fremgår det, at forekomsten i ynglesæsonen tyder på, at kun sydflagermus, troldflagermus og pipistrelflagermus, yngler i nærheden af planområdet. Alle disse arter er vidt udbredte og almindelige arter med store bestande, der næppe vil blive påvirket af enkeltstående kollisioner.

I forhold til vandflagermus fremgår det, at det lille antal registreringer ikke tyder på væsentlige ynglefremkomster i nærheden af de planlagte møller. Arten regnes ikke som sårbar over for vindmøller, da den sjældent bevæger sig højt med risiko for kollision med møllerotorer.

Brunflagermus optræder i lavt antal i området, og ud fra observationernes forekomst relativt

sent på aftenen er det vurderet, at yngle- og rasteområder for brunflagermus ligger relativt langt fra mølleområdet. Niveauet af trækkende flagermus i efteråret tyder ikke på, at området udgør et væsentligt træk område. I forbindelse med de planlagte vindmøller vurderes forekomsterne af trækkende flagermus derfor som uproblematisk.

Under afsnittet "Anbefalinger", fremgår det, at alle møller er placeret i åbent landbrugsland med lav flagermusaktivitet og langt fra egnede yngle- og rastelokaliteter for flagermus. Møllerne vil derfor kunne opføres og igangsættes uden særlige restriktioner eller afværgetiltag i forhold til flagermus.

Flagermusundersøgelsen er gengivet i miljøkonsekvensrapporten, og miljøkonsekvensrapportens konklusioner er således enslydende med konklusionerne i flagermusundersøgelsen.

Øvrige bilag IV-arter

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der i området omkring projektområdet findes odder, birkemus, markfirben, stor vandsalamander, spidssnudet frø og grøn kølleguldsmed.

I forhold til odder fremgår det, at arten er i området langs Harpes Bæk og Karstoft Å, men forventes ikke at blive påvirket af projektet i driftsfasen. Odder yngler sandsynligvis ikke i området lige omkring møllerne, og derfor er arten ikke sårbar overfor mindre og kortvarige forstyrrelse i anlægs- og nedtagningsfasen. Det fremgår derudover, at ingen vandløb påvirkes af projektet, og at der dermed ikke vil være en negativ effekt af møllerne.

Om birkemus fremgår det, at arten kan forekomme i området, men at der kun er relativt få velegnede habitater i selve området omkring møllerne, da området er præget af dyrkede marker. Det fremgår ligeledes, at nærmeste potentielle habitat for birkemus findes i området med beskyttet natur syd for projektområdet, og at dette område ikke påvirkes af projektet.

For så vidt angår padder og krybdyr, fremgår det, at skrubtudse og almindeligt firben er observeret under feltarbejdet. Vindmølleprojektet påvirker ikke potentielle paddehabitater. Markfirben er angivet i området nord for vindmølleprojektet, men projektet påvirker ikke potentielle habitater for arten.

I forhold til grøn kølleguldsmed fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at arten næppe er hyppig i Hallundbæk Mose, da grøn kølleguldsmed primært er knyttet til store vandløb, som ikke forekommer i projektområdet. Det fremgår derudover, at ingen egnede biotoper bliver påvirket af projektet.

2.5.4. Fugle

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens kapitel 6, at der ikke er gennemført systematiske optællinger af hverken yngle- eller trækfugle i området. Fugle er iagttaget under fem besigtigelser af området og nærområdet i april, juni, juli, august og september. I forbindelse med besigtigelsen i 2020 blev der observeret en række sandsynlige ynglefugle i området omkring vindmølleprojektet. Af miljørapportens tabel 6.2 fremgår de ynglefugle, der er observeret under feltarbejdet i området for vindmøllerne og i en 500 m buffer omkring projektområdet. Der var tale om følgende ynglefugle: gråand, trane, ringdue, stor flagspætte,

sanglærke, skovpiber, engpiber, hvid vipstjert, jernspurv, rødhals, sangdrossel, misteldrossel, solsort, løvsanger, gransanger, gærdesmutte, grå fluesnapper, musvit, halemejse, husskade, gråkrage, stær, bogfinke, gulspurv og rørsurv. Herudover blev følgende arter observeret i yngleperioden: grågås, sølvhejre, fiskehejre, rød glente, rørhøg, musvåge, hvepsevåge, spurvehøge, tårnfalk, vibe, hættemåge, sølvmåge, landsvale, ravn, råge, stenpikker og dompap. Det fremgår, at der i trækperioden også blev observeret svaleklire, hjejle og stor tornskade.

Det fremgår af miljørapporten at rapporteringer i DOFbasen er gennemgået med henblik på evt. særligt truede arter eller følsomme ynglefugle i området. Ud over ynglefugle er der i vinter og træk perioden observeret enkelte mindre flokke af traner, gæs og svaner. Der er ikke noget, der tyder på, at området er et særligt overvintringsområde for disse arter eller en vigtig trækkorridor.

Desuden fremgår det, at det på baggrund af generelle erfaringer vedrørende risikoen for kollision må forventes, at etablering af vindmøller i planområdet ikke vil medføre en væsentlig forøget risiko for fugle. Der er således ikke tale om et område med væsentlige fugletræk eller usædvanligt mange ynglefugle. Videre fremgår det, at vindmølleområdet, som i fuglemæssig sammenhæng er defineret som selve vindmøllerne plus allernærmeste omegn og det vingebestrøgne areal, udelukkende udgøres af dyrkede marker og ikke er et væsentligt ynglefugleområde. Det vurderes derfor, at der ikke vil ske en væsentlig påvirkning af ynglefugle i området.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet ikke i sig selv eller i sammenhæng med andre projekter vil få væsentlige negative konsekvenser for fuglelivet i området, hverken i anlægs- eller driftsfasen.

Svaner og gæs

Det fremgår af undersøgelsen, at der i området omkring Karstoft Å øst for Blåhøj regelmæssigt overvintrer mindre flokke af sangsvaner, og at det ud fra data fra DOF-basen vurderes, at den samlede vinterbestand i området udgør 50-300 fugle. Det vurderes dog, at området ikke udgør et væsentligt overnatningsområde for sangsvane.

Herudover fremgår det, at sangsvane foretrækker at opholde sig på marker med godt udsyn til alle sider, og at svanerne generelt helst have mindst 100 m til nærmeste levende hegn, veje eller skove og lidt større afstand til huse eller andre strukturer med regelmæssig menneskelig færdsel.

Videre fremgår det, at markerne omkring de planlagte vindmøller ifølge DOF-basen kun sjældent er besøgt af sangsvaner. Dette skyldes sandsynligvis, at markerne er relativt små og med ret dårligt udsyn på grund af levende hegn. Det primære område med rastende sangsvaner ligger vest og nord for planområdet, primært i de mere åbne områder langs Karstoft Å. Flyveruterne mellem de primære overnatningspladser og de primære fødesøgningsmarker omkring Karstoft Å vurderes desuden ikke at krydse mølleområdet.

Ud fra omfanget og antallet af fugle vurderes der samlet set ikke at være en væsentlig risiko for kollisioner. Bestanden af sangsvane er stor og stigende, og sjældne tab af enkelte individer vurderes ikke at kunne påvirke hverken den lokale eller den nationale bestand.

For så vidt angår øvrige svaner og gæs, fremgår det af rapporten, at disse ifølge DOF-basen kun i mindre antal forekommer i området. De arter, der er observeret i perioden 2010-2020, er bramgås, canadagås, grågås, blisgås, knopsvane og pibesvane. På baggrund af det lave antal registreringer vurderes det, at der ikke er risiko for en påvirkning af lokale eller nationale bestande af øvrige arter af gæs og svaner.

Traner

Det fremgår af notatet fra feltundersøgelsen af traner, at formålet med undersøgelsen var at vurdere, hvor mange traner, der yngler i området ved Blåhøj, og i hvor høj grad de frekventerer mølleområde, samt at risikovurdere mølleprojektets mulige betydning for de lokalt ynglende traner. Videre fremgår det, at feltundersøgelserne tog afsæt i DOF's vejledning for overvågning af traner.

Der blev to dage i april 2020 foretaget en besigtigelse af hele området ved Blåhøj, på de fleste af de omkringliggende marker inden for en afstand af ca. 3 km fra planområdet. Undersøgelsen blev gennemført i slutningen af april, da enlige voksne fugle ved potentielt egnede ynglelokaliteter på dette tidspunkt kan indikere ynglepar. Endvidere blev der i starten af juli 2020 over to dage foretaget en undersøgelse, hvor marker og enge med kort vegetation i eller nær yngleområderne blev undersøgt for at vurdere, hvilke marker der anvendes af de lokale ynglepar og deres store eller halvstore unger til rast eller fouragering. I august 2020 blev der desuden gennemført endnu en besigtigelse af området på det tidspunkt, hvor ungerne er flyvefærdige. Endelig blev der i september 2020 foretaget en undersøgelse for at vurdere, i hvilket omfang de lokale ynglepar benytter markerne til rast og fouragering før efterårstrækket.

Undersøgelsens resultater er gengivet i tabel 4, og det fremgår i forlængelse heraf, at der ved feltarbejdet ikke blev observeret enlige fugle, hvilket bekræfter, at observationerne udgøres af lokale ynglefugle, heraf tilsyneladende kun ét par med succes i 2020. Det kunne konstateres, at fuglene virkede meget mobile og fløj en del rundt mellem lokaliteterne, hvor de opholdt sig i kortere eller længere tid. Videre fremgår det, at de flyvende fugle kommer fra de omkringliggende hedemose og passerer regelmæssigt gennem mølleområdet, samt at to fugle sås fouragere på marken lige nord for Hallundbæk Mose.

Det konkluderes i undersøgelsen, at Hallundbæk Mose er nærmeste yngleområde med 150 m fra lokalitetens afgrænsning til nærmeste mølle.

Om den mulige påvirkning af tranerne fremgår det af notatet, at afhængigt af tidspunktet for arbejdet kan mindre lokale forstyrrelser af ynglende traner forekomme i forbindelse med opsætning af de tre møller. Disse forstyrrelser vurderes dog at være så kortvarige og lokale, at de vil være uden betydning for de lokale ynglefugle. Risikoen er derfor begrænset til at omfatte driftsperioden.

I forhold til risikoen for fortrængning i driftsperioden, henvises der i undersøgelsen til en række studier af traners reaktion på vindmøller. Af studierne fremgår det, at traner kan yngle ganske tæt på vindmøller, men at der også findes eksempler på, at fugle undgår områder med mange møller, og at den konkrete påvirkning afhænger af de lokale forhold, herunder bevoksning mv. Desuden fremgår det, at en afstand over 400 m fra vindmøllerne til tranerne ikke synes at føre til nogen påvirkning af ynglende fugle.

De møller der vil være tættest på et kendt yngleområde, er de to møller, der forventes placeret på marken nord for Hallundbæk Mose, med en afstand til de nærmeste åbne vandflader på ca. 200 m, og med denne afstand er det vurderingen, at tranerne fortsat vil kunne yngle i Hallundbæk Mose trods møllernes tilstedeværelse. Det er derudover sandsynligt, at tranerne ikke kan se møllerne på grund af den tætte bevoksning i mosen og det levende hegn mellem markerne og mosen.

Det fremgår derudover af undersøgelsen, at tranen i takt med den kraftigt voksende bestand og udbredelse herhjemme i stigende grad synes at benytte lokaliteter, der er berørt af forstyrrelser fra menneskelige aktiviteter. Arten synes dermed at have en øget sin tolerance overfor sådanne påvirkninger.

Samlet set vurderes det, at tranerne også vil kunne yngle i moserne ved Blåhøj efter opsætning af de tre vindmøller.

I forhold til barriereeffekt fremgår det af undersøgelsen, at en eventuel forøget barriereeffekt som følge af møllernes tilstedeværelse er uden betydning for de lokalt ynglende traner.

Om kollisionsrisiko fremgår det, at en række undersøgelser tyder på, at risikoen for, at fugle kolliderer med vindmøller, er lille. Samtlige registreringer af traner, der passerede gennem mølleområdet ved Blåhøj, omfattede fugle, der fløj i rotorhøjde. Da de lokale ynglefugle desuden synes at være meget mobile, vil der være en potentiel risiko for at kolliderer med vindmøllerne. De foretagne kollisionsberegninger viser dog, at den faktiske risiko for, at traner kolliderer med vindmøllerne, er særdeles lav. Det fremgår, at da traner synes at have en udpræget evne til at manøvrere uden om vindmøller, og da Blåhøj ikke ligger i en trækkorridor, vurderes risikoen for, at traner under deres træk kolliderer med vindmøllerne, at være yderst lille.

2.5.5. Visualiseringer og landskabelig påvirkning

Den visuelle påvirkning er beskrevet i miljøkonsekvensrapportens kapitel 5. Her fremgår det, at den visuelle påvirkning er vurderet på baggrund af flere forskellige faktorer, og at den samlede vurdering er foretaget på baggrund af disse. Der er udarbejdet visualiseringer af vindmøllerne for at vurdere den visuelle påvirkning af projektet. Visualiseringerne er udarbejdet på fotos af de eksisterende forhold fra forskellige steder i nær- og mellemzonen. Udvælgelsen af de punkter, der er udarbejdet visualiseringer fra, er valgt på baggrund af besigtigelse af landskabet og efterfølgende beskrivelser og analyser af landskabelige elementer og landskabets karaktertræk og sårbarhed. Der er foretaget en vurdering ud fra de enkelte visualiseringer, som efterfølgende har dannet baggrund for den endelige vurdering af den generelle visuelle påvirkning. Vurderingen af den visuelle påvirkning er opdelt i påvirkningen på nærzone, mellemzone og fjernzone. Nærzonen er defineret som 0 – 6 km fra projektområdet, mellemzonen er i afstanden 6 – 13 km fra projektområdet, og fjernzonen er over 13 km fra projektområdet.

Af appendiks II til miljøkonsekvensrapporten fremgår 26 visualiseringer. Det fremgår af appendiks II, at fotopunkterne til visualiseringerne er udvalgt, så de illustrerer, hvordan vindmøllerne vil fremstå fra det omkringliggende landskab. Fotoerne er taget fra steder hvor mange mennesker normalt har deres daglige færden samt fra områder omkring de nærmeste naboer. Derudover er der valgt fotopunkter, der har en særlig landskabelig og rekreativ værdi. Fotopunkterne er valgt med henblik på at vise, hvordan de planlagte vindmøller visuelt vil

påvirke markante og væsentlige landskabselementer som eksempelvis kirker samt samspillet med eksisterende vindmøller. Under hvert foto af de eksisterende forhold er landskabets overordnede karakter beskrevet, og landskabets sårbarhed over for visuel påvirkning fra møllerne er ligeledes beskrevet. Under visualiseringerne er der en beskrivelse af intensiteten af den visuelle påvirkning, hvorvidt anlægget opleves som et sammenhængende anlæg, om opstillingsmønsteret er letopfatteligt, samt en vurdering af den visuelle påvirkning.

Vurderingen af den landskabelige påvirkning og den visuelle påvirkning for naboer er i miljøkonsekvensrapporten sammenfattet i en række tabeller.

Den visuelle påvirkning på bebyggelser i nærzonen er beskrevet i miljøkonsekvensrapportens tabel 5.4. Heraf fremgår det, at enkelte naboer, særligt mod nord, vil få direkte udsigt til vindmøllerne i et landskab, der ikke er påvirket af øvrige tekniske elementer. Oplevelsen af landskabet kan blive forandret af vindmøllerne, der ofte vil opleves over bevoksninger og levende hegn. Det vurderes at påvirkningen på naboer i nærzonen vil være moderat negativ. For så vidt angår Store Vorslunde, Hedegård, Hallundbæk og Blåhøj Kirkeby, fremgår det af tabel 5.4, at den visuelle påvirkning vurderes at være neutral, da vindmøllerne ikke vil være synlige eller kun vil være meget lidt synlige fra områderne på grund af bevoksning. For Drantum, Øgelund, Gl. Blåhøj og Blåhøj er det vurderet, at møllerne vil medføre en mindre negativ påvirkning, da møllerne på grund af den korte afstand vil være synlige på trods af høj og tæt bevoksning mellem møllerne og landsbyerne. For så vidt angår Risbjerg og Trekroner, er det vurderet, at møllerne vil medføre en moderat negativ påvirkning, da vindmøllerne vil være synlige. Om Trekroner fremgår det, at bebyggelsen ligger i yderkanten af Hallundbæk og Rævling Mose, og at området derfor opleves som et fredeligt område bestående af en blanding af landbrug, udyrket mose og engområder samt større og mindre plantager. Der er en del bevoksning, der delvist vil skærme for vindmøllerne, men de vil punktvis være synlige.

Af tabel 5.6 fremgår vurderingen af den visuelle påvirkning af kulturhistoriske elementer inden for nærzonen. Samlet set er det vurderingen, at vindmøllerne vil medføre en mindre negativ påvirkning eller en neutral påvirkning af det værdifulde kulturmiljø Rævling Mose og kirker i Skærlund, Blåhøj og Store Vorslunde, da vindmøllerne kun vil være delvist synlige eller slet ikke være synlige fra områderne.

Den visuelle påvirkning af landskabet, herunder landskabelige udpegninger, er beskrevet i tabel 5.7. Det fremgår heraf, at der i nærzonen vil være en moderat negativ påvirkning af landskabet, da vindmøllerne i høj grad vil være synlige eller delvist synlige fra områderne. Påvirkningen vurderes ikke at være væsentlig negativ, men oplevelsen af områderne kan i højere grad være visuelt påvirket og dermed forandret. I forhold til større uforstyrrede landskaber fremgår det, at vindmøllerne står uden for udpegningen, men at de kan forandre oplevelsen af landskabet inde fra de udpegede områder. Det fremgår derudover, at møllernes udstrækning i landskabet er forholdsvis lille, og at det fortsat vil være muligt at opleve det uforstyrrede landskab uden at opleve vindmøller. Om den visuelle påvirkning af landskabet i mellem- og fjernzonen fremgår det, at der vil være en mindre negativ eller neutral påvirkning, da vindmøllerne ikke vil være synlige eller kun være delvist synlige fra områderne.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at de tre vindmøller vil stå opstillet i et trekantsmønster med omkring 490-495 m mellem møllerne. Det fremgår af tabel 5.8 om den visuelle påvirkning i nærzonen, at oplevelsen af opstillingsmønsteret vurderes på baggrund af visualiseringerne, og der er derfor ved de enkelte visualiseringer en vurdering af, om opstillingsmønsteret er let opfatteligt, opfatteligt eller ikke let opfatteligt. Generelt kan det være svært at opfatte, hvordan møllerne står i landskabet fra de steder, hvor kun vingerne er

synlige. Opstillingsmønsteret er mere let opfatteligt, jo mere af møllerne der er synlige. Således er det fra de områder, hvor en del af tårnet, møllehus og en del af vingerne er synlige, overordnet vurderet, at opstillingsmønsteret er opfatteligt og til tider let opfatteligt. Opstillingsmønsteret opleves ikke så enkelt og let genkendeligt i landskabet som f.eks. møller på en enkelt linje. Om den visuelle påvirkning i mellem- og fjernzonen fremgår det af tabel 5.9, at det ofte kun er vingerne, der er synlige fra denne del af landskabet, hvorfor det også er svært at vurdere, om opstillingsmønsteret er let genkendeligt.

2.5.6. Lysgener

Om belysning på møllerne fremgår det af tabel 5.8, at der vurderes at være en moderat negativ påvirkning i nærzonen, da lysene kun vil være synlige hvor møllerne er synlige fra nav og opefter. Visualiseringspunkterne er valgt efter hvorfra møllerne er mest synlige og der vil være store dele af nærzonen, hvor vindmøllerne ikke er synlige. Synligheden afhænger derudover af vejrforholdene, men lyset vil ofte være synligt og fremhæve oplevelsen af anlægget. I forhold til mellem- og fjernzonen fremgår det, at belysningen vurderes at have en mindre negativ påvirkning, og at synligheden afhænger af vejrforholdene.

2.5.7. Skygge

Skyggepåvirkninger ved naboer er behandlet i miljøkonsekvensrapportens kapitel 7. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår det, at der ikke findes lovgivningsmæssige krav til regulering af skyggekastforhold, men i vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller anbefaler Miljøministeriet, at vindmøller ikke påfører nabobeboelser mere end 10 timers reel skyggetid årligt.

Det fremgår derudover, at der er udarbejdet skyggeberegninger for projektet. Beregningerne er udført i WindPRO og er baseret på projektets vindmølletype med en navhøjde på 90 m og en rotordiameter på 155 m. Beregninger er foretaget for udendørs opholdsarealer på 15x15 m vendt mod centrum af vindmølleprojektet. På grund af beregningsmetoderne vil værdierne for udendørs skyggekast være højere end værdierne for indendørs skyggekast. Miljøkonsekvensrapporten indeholder alene beregningerne for udendørs skyggekast, og disse værdier udgør referenceværdierne i forhold til miljøministeriets anbefalinger.

Værdien for skyggekast er i værste tilfælde det antal timer, der maksimalt kan være skyggekast, når der ikke tages hensyn til årgennemsnitlige vejrforhold. Det forudsættes, at vinden hele tiden blæser, at rotoren står vinkelret på solen, og at det aldrig er overskyet. Værdien i værste tilfælde bliver omsat til sandsynlige værdier i programmets beregninger. Den sandsynlige værdi kaldes også reel værdi. Den reelle værdi for skyggekast er det værste tilfælde korrigeret for vindstille og overskyede timer samt vindretning i et normalt år i Danmark. I beregningen af reel værdi er der taget højde for rotorvinkel, det vil sige vindretning, hvor tit vindmøllevingerne står stille på grund af utilstrækkelig vind, samt antallet af soltimer.

I miljøkonsekvensrapporten er der kun omtalt timerne i reel værdi, da disse er vurderet som de væsentligste for naboernes belastning. Beregningerne tager dog ikke hensyn til, om der er bygninger eller høj og tæt bevoksning mellem vindmøllerne og den belastede nabobeboelse. Bygninger og andre høje og tætte elementer vil ofte medvirke til at reducere belastningen.

Det fremgår ligeledes af miljøkonsekvensrapporten, at generelt vil beboelser vest for vindmøller opleve skyggekast morgen og formiddag, for beboelser nord for vindmøller vil skyggekastet være midt på dagen, og for beboelser øst for vindmøller vil skyggekastet være sidst på eftermiddagen og om aftenen. Syd for vindmøller vil der ikke opleves skyggekast.

Beregningerne af skyggekast viser, at projektet vil medføre et reelt skyggekast på mere end 10 timer pr. år ved nabobeboelser. Det samlede antal timer med skyggekast ved disse nabobeboelser er mellem 12 timer pr. år til 22 timer pr. år. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at Ikast-Brande Kommune vil kræve, at der installeres skyggestop i vindmøllerne, så ingen boliger udsættes for mere end 10 timers reel udendørs skyggekast om året.

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår det endvidere, at etablering af skyggestop på vindmøllerne forudsætter en mere detaljeret beregning af skyggekast for at vurdere de nøjagtige opholdsarealer, der skal tages hensyn til. Det er oftest hensigtsmæssigt at vente med den detaljerede opmåling og beregning til vindmøllerne er opstillet. Efter opstilling kan det ved besigtigelse konstateres, om skyggekast kan ramme opholdsarealerne, eller om der er naturlig afskærmning, der vil forhindre skyggegener.

2.5.8. Støj

Støj er vurderet i miljøkonsekvensrapportens kapitel 7. Derudover er der udarbejdet støjberegninger, der fremgår af appendiks I til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at støj i anlægsfasen primært vil stamme fra trafikstøj i forbindelse med levering af materialer og komponenter til vindmøllerne. For nabobeboelser forventes der dog kun at være støjgener i forbindelse med etablering af fundamenter og ved opstilling af vindmøllerne. Anlægsarbejdet udføres i dagstimerne og forventes at vare 5-7 måneder.

I driftsfasen må vindmøllerne ikke støje mere end 39 dB(A) ved en vindhastighed på 8 m/s og 37 dB(A) ved 6 m/s inden for nærmeste støjfølsomme anvendelse, som konkret er Blåhøj By. Ved de nærmeste naboer, som alle er enkeltliggende boliger i det åbne land, må vindmøllerne ikke støje mere end henholdsvis 44 dB(A) ved en vindhastighed på 8 m/s og 42 dB(S) ved 6 m/s. Det fremgår af støjberegningerne, at ingen udendørs opholdsarealer ved nabobeboelser i det åbne land vil blive udsat for støj, der overstiger de fastsatte grænseværdier for støj. Ligeledes fremgår det, at ingen nabobeboelser i det åbne land vil blive udsat for mere end 20 dB(A) lavfrekvent støj ved vindmøllehastigheder på 6 m/s og 8 m/s, og at støjgrænsen ligeledes vil være overholdt indendørs i Blåhøj og tilsvarende områder, som anvendes til eller er udlagt til støjfølsom arealanvendelse.

Støjpåvirkningen ved nærmeste støjfølsomme areal, der er den østligste afgrænsning af Blåhøj, er beregnet til henholdsvis 27,4 dB(A) og 27,5 dB(A) ved 6 m/s og 8 m/s og ligger dermed henholdsvis 9,6 dB(A) og 11,4 dB(A) under grænseværdierne ved vindhastighederne 6 m/s og 8 m/s.

Det konkluderes i miljøkonsekvensrapporten, at kravene i støjbekendtgørelsen ifølge støjberegningerne er overholdt for alle naboboliger til projektområdet og ved arealer med støjfølsom anvendelse. Ikast-Brande Kommune kan kræve, at der udføres en støjmåling, efter vindmøllerne er idriftsat, for at sikre, at støjkravene bliver overholdt. Kravene til den lavfrekvente støj er opfyldt ved alle nabobeboelser og ved de støjfølsomme områder.

2.5.9. Grund- og overfladevand

Geologi, grund- og overfladevand er beskrevet i miljøkonsekvensrapportens kapitel 8. Det fremgår indledningsvist, at beskrivelser og vurderinger er foretaget på baggrund af eksisterende og offentligt tilgængelig viden om den konkrete lokalitet, samt at der herudover er foretaget en geoteknisk undersøgelse af projektområdet for at vurdere omfanget af en eventuel midlertidig grundvandssænkning i forbindelse med udgravning til de 3 fundamenter.

Det fremgår, at projektområdet ligger i et område med særlige drikkevandsinteresser (OSD), og at størstedelen ligeledes er nitratfølsomt indvindingsopland. Indvindingsoplandene til Blåhøj Stations Vandværk strækker sig til arealet, hvor vindmøllerne placeres. Boringerne til vandværket ligger ca. 2,2 km vest for nærmeste vindmølle. Det sekundære grundvandsspejl er ultimo oktober 2020 registreret 0,7-1,2 m under terræn i boringerne.

Om den geotekniske undersøgelse fremgår, at den blev udført med 3 uforede lagfølgeboringer, som er svarende til én boring i centeret af hver af de planlagte vindmøller. Boringerne er udført medio oktober 2020, og de er alle ført til 6 m under terræn. De 3 boringer er monteret med ø63 mm pejlerør, hvor der er registreret vandspejl. Der er pejlet i boringerne umiddelbart efter borearbejdets udførelse samt ultimo oktober 2020. Det fremgår, at der er foretaget en vurdering af vandspejlets placering og omfanget af vand, der forventes oppumpet i forbindelse med anlægsfasen, samt en vurdering af områdets jordbundsforhold.

Det fremgår ligeledes, at grundvandssænkningen forventes udført med ca. 3-4 sugespidsanlæg pr. fundament. Sugespidsanlæggene etableres med filter i ca. 5-6 m under terræn. Under sænkningen vil grundvandet sænkes til minimum 0,5 m under fundamentsunderkanten. Der skal normalt påregnes ca. 28 pumpedøgn pr. fundament. Dog kan der forekomme et overlap mellem fundamentsarbejderne, således at der i en kort periode vil foregå grundvandssænkning på 1-2 stk. fundamenter af gangen, ligesom der i nogle perioder ikke vil forekomme grundvandssænkning.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens tabel 8.1 og 8.2, at der for vindmølle 1 skal oppumpes i alt 15-25.000 m³ grundvand, at der for mølle 2 skal oppumpes 85-100.000 m³ grundvand, mens der for vindmølle 3 skal oppumpes 85-100.000 m³ grundvand.

Det fremgår derudover, at pejlingen af vandspejlet ved vindmølle 1 er målt til 0,8 m, og at sænkningstragtens vurderede udbredelse fra pumpestedet er 75-125 m. Ved vindmølle 2 er pejlingen af vandspejlet målt til 1,2 m, og sænkningstragtens udbredelse er vurderet til 200-250 m. Ved vindmølle 3 er pejlingen af vandspejlet målt til 0,7 m, og sænkningstragtens udbredelse er vurderet til at være 200-250 m.

Miljøkonsekvensrapportens kapitel 8 indeholder også en beskrivelse af okker. Heraf fremgår det, at en del af projektområdet er udpeget som område, hvor der ikke er risiko for okkerpåvirkning (okkerklasse 4). Den øvrige del af området er ikke okkerklassificeret. Arealer der ikke er okkerklassificeret, har sandsynligvis en lille eller ingen risiko for udledning af okker, og skal derfor ikke vurderes yderligere.^[15] Nærmeste område, der er udpeget som okkerklasse 1, ligger ca. 500 m øst for projektområdet. Det fremgår ligeledes, at passende afværgeforanstaltninger under håndtering af oppumpet vand i forbindelse med anlægsarbejdet vil kunne forhindre okkerudslip til nærliggende vandsystemer.

Der forventes at være behov for at oppumpe og bortlede grundvand og eventuelt overfladevand i forbindelse med støbning af vindmøllefundamenterne. I den forbindelse skal det sikres, at der ikke sker udledning af okker til området vandløb og søer. Udledningen af det oppumpede vand påtænkes udført ved overrisling af marker ca. 50-100 m fra oppumpningsstederne. Herved sker udfældning af okker med afkast fra slanger på markarealer. Der kan eventuelt etableres midlertidige bassiner, render og/eller volde til brug ved nedsivningen på de omkringliggende marker i god afstand fra grøfter og vandløb. Der skal søges om kommunal tilladelse til både oppumpning og bortskaffelse af vand, og kommunen afgør i tilladelsen, hvordan dette i praksis skal ske. Etablering af møllerne og tilhørende fundamenter vurderes ikke at medføre nogen ændring i nedbøren, heller ikke lokalt. Da fundamentet ikke placeres så det "skærer" afvandingskanaler, grøfter og/eller åer, vurderes etableringen heller ikke at få nogen betydning for strømning af hverken overfladevand eller grundvand.

Det fremgår ligeledes af miljøkonsekvensrapporten, at selve etableringen af vindmøllerne i det væsentligste ikke medfører en påvirkning af grundvandet, og at vindmøllerne generelt ikke vil ændre på geologien eller hydrologien i området. Samlet set vurderes der at være minimal risiko for forurening som følge af aktiviteter under anlægs-, drift og nedtagningsfasen.

2.5.10. Høringsprocessen

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der har været gennemført offentlig høring af berørte myndigheder og offentligheden for afgrænsning af miljøkonsekvensrapporten. Idefasen forløb fra 3. juni 2020 til den 1. juli 2020. Her havde privatpersoner, virksomheder, foreninger, organisationer og myndigheder mulighed for at komme med bemærkninger og forslag til det ansøgte projekt. Relevante myndigheder er derudover blevet hørt som en del af foroffentlighedsfasen.

2.6. Den påklagede afgørelse

Ikast-Brande Kommune har den 7. februar 2022 truffet afgørelse om § 25-tilladelse til opstilling og drift af tre vindmøller øst for Blåhøj. Tilladelsen er meddelt på baggrund af miljøkonsekvensrapporten.

Det fremgår indledningsvis af § 25-tilladelsen, at Ikast-Brande Kommune i overensstemmelse med miljøvurderingsloven § 24 har gennemgået rapporten med inddragelse af den fornødne ekspertise med henblik på at sikre, at den opfylder kravene i miljøvurderingslovens § 20.

Ikast-Brande Kommune henviser i § 25-tilladelsen til, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at et beskyttet vandløb løber igennem projektområdet, og at det derudover fremgår, at ingen vandløb bliver påvirket af projektet i driftsfasen, herunder ikke det vandløb, som løber gennem projektområdet, da der er ca. 100 meter mellem vandløbet og vindmøllerne.

Det fremgår af Miljøministeriets miljøgis,[16] at vandløbet der løber igennem projektområdet ikke er målsat, men at det leder til vandløbet Risbjerg Bæk, som er et målsat vandløb. I Risbjerg Bæk er den økologiske tilstand for smådyr moderat, for vandplanter er der en høj økologisk tilstand, for fisk er den økologiske tilstand ringe, hvilket giver en samlet ringe

økologisk tilstand. Den kemiske tilstand og tilstanden for de nationalt specifikke stoffer er ukendt. Desuden er der ingen påvirkninger på terrænnært grundvand, da der ikke er målsatte terrænnære grundvandsforekomster inden for projektområdet.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at i forbindelse med anlægsfasen med opstilling af vindmøllerne, skal der etableres et fundament til hver vindmølle. For at kunne etablere fundamentene, forventes det at der er behov for at foretage en midlertidig lokal grundvandssænkning. Der henvises i § 25-tilladelsen til miljøkonsekvensrapporten hvoraf det fremgår, at hvis grundvandssænkningen foretages i vinterperioden, vil arbejdet ikke udgøre nogen risiko for vandløbene, da størstedelen af vandføringen kommer fra områder der ikke berøres af projektet, og fordi der desuden normalt er tilstrækkelig vandføring i denne periode.

Det må forventes, at oppumpet grundvand vil kunne indeholde okker. Desuden henvises der til, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at en del af projektområdet er udpeget som område, hvor der ikke er risiko for okkerudledning (okker klasse 4), at den øvrige del ikke er okkerklassificeret, og at det nærmeste område med okker ligger ca. 500 meter øst for projektområdet. For at sikre at oppumpet vand med okkerindhold ikke udledes til vandløb og søer i nærheden, skal udledningen udføres ved nedsivning på de omkringliggende marker i umiddelbar nærhed af oppumpningsstedet og i fornøden afstand til grøfter og vandløb. Kommunen henviser derudover til et notat bygherre har fået udarbejdet,^[17] hvoraf det fremgår, at det på baggrund af en analyse af terrænforholdene og de geologiske aflejringer vurderes, at det vil være muligt at tilbageholde og nedsive en vandmængde svarende til 340 m³/time i lavninger inde for lokalplanområdet. Det fremgår, at denne vurdering er foretaget på et worst-case grundlag, og at der er størst risiko for overløb i notatets delområde 4, der ligger tættest på de to sydligste vindmøllers placering. Det anbefales, for at sikre at der kan ske optimal nedsivning i delområde 4, at der stilles vilkår om at der ikke kan grundvandssænkes ved vindmølle nr. 1 og vindmølle nr. 3 på samme tid.

Det fremgår ligeledes af den begrundede konklusion i § 25-tilladelsen, at det er Ikast-Brande Kommunes vurdering, at der ikke er risiko for udledning af okker, miljøforurenende stoffer eller kemi til beskyttede vandløb eller søer, såfremt der ikke sker nedsivning af oppumpet grundvand fra vindmølle 1 og vindmølle 3 samtidigt. Kommunen har derfor indsat vilkår 13 i § 25-tilladelsen. Det er kommunens vurdering, at der med de fastsatte vilkår ikke sker påvirkning og forringelse i et eller flere kvalitetselementer af målsatte vandforekomster herunder søer, vandløb, kystvande og grundvand som følge af projektet, samt at projektet ikke vil hindre målopfyldelse i vandforekomsterne. Da der ikke sker en påvirkning, er neutralisering senere i planperioden ikke relevant.

Om påvirkning på Natura 2000-område N 70 Mose ved Karstoft Å fremgår det af den begrundede konklusion, at det er vurderet at projektet ikke vil påvirke naturtyperne på udpegningsgrundlaget. Det fremgår at naturtyperne på udpegningsgrundlaget udgøres af: Ret næringsfattige søer (3130), Kransnålalgesøer (3140), Brunvandede søer (3160), Nedbrudte højmoser (7120), Hængesæk (7140) og Tørvelavning (7150).

Om påvirkning af Natura 2000-område N 68, Skjern Å, fremgår det ligeledes af væsentlighedsvurderingen i § 25-tilladelsens begrundede konklusion, at det med vilkår 13 om grundvandssænkning sikres, at der ikke vil ske udledning til Harpes Bæk, Vestgrenen, og dermed, at der heller ikke, hverken i sig selv eller i kumulation med andre projekter, vil være risiko for bl.a. okkerpåvirkning af arterne på udpegningsgrundlaget, herunder laks.

Det fremgår afslutningsvist, at det er Ikast-Brande Kommunes vurdering, at projektet ikke vil påvirke naturområdernes udpegningsgrundlag væsentligt og projektet forhindrer ikke realisering af målet om gunstig bevaringsstatus.

Vilkår 13 lyder således:

”13. Der kan ikke ske grundvandssænkning ved vindmølle nr. 1 og vindmølle nr. 3 samtidigt af hensyn til nedsivningskapaciteten i dette område.”

I forhold til påvirkning af bilag IV-arter fremgår det af § 25-tilladelsen, at Ikast-Brande Kommune er enig i vurderingen i miljøkonsekvensrapporten af, at projektområdet ikke er et yngle- eller rasteområde for flagermus. Det fremgår ligeledes, at der forefindes læhegn langs markerne i området, og at der i forbindelse med flagermusundersøgelsen er konstateret flagermus i området. Det er kommunens vurdering, at flagermusene opholder sig i området for at fouragere, og at læhegnene langs markerne måske kan fungere som ledelinjer for flagermus. Det kan derfor ikke afvises, at området måske kan have en betydning for flagermusenes økologiske funktionalitet. Kommunen har i § 25-tilladelsen anført, at det fremgår af EU-Kommissionens vejledning,[18] at forsigtighedsprincippet er styrende for, om afværgeforanstaltninger kan anes for tilstrækkelige for at opretholde den fortsatte økologiske funktionalitet. Kommunen anfører, at der derfor, og i overensstemmelse med Miljø- og Fødevarerklagenævnets praksis,[19] er indsat vilkår nr. 18 om driftsstop i perioden mellem den 15. juli og den 15. oktober. Med det fastsatte vilkår om driftsstop, er det kommunens vurdering, at der kan meddeles tilladelse til opstilling af vindmøller, da projektet ikke kan medføre beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget på habitatdirektivets bilag IV, litra a).

Vilkår 18 lyder, som følger:

”18. Det skal sikres, at vindmøllerne ikke medfører negative påvirkninger på forekomst af flagermus på grund af kollisioner med møllevingerne. Et system skal sikre, at vindmøllerne stoppes om natten fra solnedgang til solopgang i perioden fra 15. juli til 15. oktober ved vindhastigheder under 5 m/sekund (ved navhøjde), som er de tidsrum, hvor store insektansamlinger ved vindmøller forekommer.”

Om den visuelle påvirkning fremgår det af § 25-tilladelsens begrundede konklusion, at landskabet omkring projektområdet fremstår som fladt og med flere mindre bakkeøer omkring i landskabet. Udsynet varierer mellem vidtstrakte udsigter og lukkede landskabsrum, som er skabt af terræn og bevoksning. Det vil derfor også variere meget, hvor synlige vindmøllerne er i landskabet, da dette afhænger af, hvorfra i landskabet observeres. Fra nogle steder vil møllerne få en betydelig placering i landskabet, mens møllerne andre steder næsten vil kunne skjules af bevoksningen og dermed få en mere ubetydelig placering. Det er Ikast-Brande Kommunes vurdering, at det ikke er muligt at finde en placering til møllerne, hvor de fra alle vinkler vil være skjult i landskabet.

Om opstillingsmønsteret anfører Ikast-Brande Kommune i § 25-tilladelsen, at kravet i bekendtgørelse om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller,^[20] at vindmøller opstillet i grupper skal opstilles i et i forhold til landskabet let opfatteligt geometrisk mønster. Derudover henviser kommunen til vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller^[21] hvoraf det fremgår, at for grupper af 3-4 møller anbefales opstilling i lige rækker. Kommunen konstaterer ligeledes, at det fremgår af bekendtgørelsen, at opstillingen skal være et geometrisk let genkendeligt mønster, men at de opstillingsmønstre der fremgår af vejledningen alene er vejledende. Kommunen konstaterer, at der altid vil kunne findes en vinkel, hvorfra vindmøller opstillet i en trekant vil fremstå vanskeligt at opfatte som visuelt harmonisk. Det fremgår ligeledes af tilladelsen, at ansøger har udarbejdet visualiseringer og at kommunen vurderer, at visualiseringerne er retvisende og at visualiseringerne viser, at et opstillingsmønster i en trekant fuldt ud opfylder kravet til geometrisk letgenkendelighed, og at vindmøllerne dermed vil blive opfattet som et samlet anlæg i landskabet. Det er kommunens konklusion, at der på den baggrund kan meddeles tilladelse til opstillingsmønsteret.

Om skyggepåvirkning henviser Ikast-Brande Kommune til, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at nabobeboelser vil opleve skyggekast fra vindmøllerne og at tre nabobeboelser teoretisk vil få over ti timers udendørs skyggekast årligt, og at der derfor på baggrund af møllernes forventede geometri og meteorologiske data er udført skyggeberegninger for projektet. Det fremgår af beregningerne, at tre nabobeboelser vil kunne opleve mellem ca. 12 og 22 timers skyggekast årligt. Kommunen henviser til, at der ikke findes lovgivningsmæssige krav til regulering af skyggekast, men at det af vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller fremgår, at Miljøministeriet anbefaler, at vindmøller ikke påfører nabobeboelser mere end 10 timers såkaldt reel skyggetid årligt. Kommunen henviser derudover til, at kommunen i kommuneplanens retningslinjer har vedtaget at det ved planlægning af nye vindmøller skal sikres, at boliger til helårsbeboelse ikke udsættes for skyggekast i mere end 10 timer om året. Kommunen har på den baggrund indsat dette krav som vilkår 17 i § 25-tilladelsen.

”17. Ingen nabobeboelser må udsættes for mere end 10 timers skyggekast

om året (beregnet som reel skyggetid med WindPro (Shadow) eller tilsvarende program). Vindmøllerne skal have installeret teknik og software, der gør det muligt at stoppe møllerne og begrænse det reelle skyggekast i nødvendigt omfang. Vindmølleejere skal på tilsynsmyndighedens forlangende kunne forevise dokumentation for overholdelse af kravet om maksimalt 10 timers skyggetid fem år tilbage.”

På baggrund af indsættelse af vilkår nr. 17, konkluderer Ikast-Brande Kommune, at skyggegener fra vindmøllerne er acceptable, og at der kan meddeles tilladelse til projektet.

I forhold til afstandskravet fremgår det af den begrundede konklusion, at afstanden til den nærmeste nabobeboelse er ca. 670 m, og at afstandskravet således lige netop er opfyldt. For at sikre, at afstandskravet er overholdt, har Ikast-Brande Kommune indsat vilkår 10 og 11 i tilladelsen. Særligt vilkår 11 skal sikre, at afstanden opmåles i forbindelse med opsætning af vindmøllerne af en professionel aktør. Det er kommunens vurdering, at vilkåret er tilstrækkeligt til at sikre, at afstandskravet overholdes.

Vilkår 10 og 11 lyder, som følger:

10. Afstanden fra den enkelte vindmølle til nærmeste nabobeboelse skal være mindst fire gange vindmøllens totalhøjde.

11. For at dokumentere at afstandskravet er overholdt, skal en landinspektør foretage opmåling af afstanden i forbindelse med opsætningen af vindmøllerne.

Landinspektørens opmåling indsendes til Ikast-Brande Kommune snarest muligt og senest tre måneder efter vindmøllerne er blevet opsat.

Om støj er der i § 25-tilladelsen indsat følgende vilkår:

”15. Gældende støjkrav skal overholdes hos alle naboer i hele anlæggets levetid. Inden møllerne opføres skal vindmøllerne anmeldes til Ikast-Brande Kommune efter retningslinjerne i bekendtgørelse om støj fra vindmøller. Anmeldelsen skal vedlægges dokumentation for, at støjgrænserne i vindmøllebekendtgørelsen kan overholdes.

16. Når vindmøllerne er sat i drift, skal der iværksættes støjmålinger og -beregninger som dokumentation for, at bekendtgørelsens støjgrænser ikke overskrides. Disse skal foretages af et dertil akkrediteret firma. Dokumentationen skal fremsendes til kommunen senest 3 måneder efter, at vindmøllerne er sat i drift. Støjmålinger og -beregninger skal udføres i overensstemmelse med bekendtgørelsens bestemmelser. Hvis målinger og beregninger viser, at vindmøllerne ikke overholder grænseværdierne, skal der foretages en tilstrækkelig støjdæmpning så kravene overholdes. Kan støjdæmpningen ikke gennemføres, skal driften indstilles.”

2.7. Ikast-Brande Kommunes bemærkninger til klagen

Ikast-Brande Kommune har den 1. marts 2022 fremsendt bemærkninger til klagen. Kommunen henviser til de bemærkninger, kommunen har indsendt i anledning af klagerne over kommuneplantillæg nr. 42 og lokalplan nr. 314 med tilhørende miljørapport. Det fremgår af de sidstnævnte bemærkninger, at indholdet af klagen er identisk med et af de høringsvar, kommunen har modtaget i høringsfasen. Kommunen henviser herom til forvaltningens bemærkninger til de indkomne høringsvar, som derfor er gengivet nedenfor.

2.7.1. Natura 2000-område N68 Skjern Å og N70 Mose ved Karstoft Å

Om påvirkning af Natura 2000-områder anfører kommunen, at miljøkonsekvensrapporten beskriver de relevante forhold for Natura 2000 områder. Vindmøllerne placeres ikke i et Natura 2000-område, og nærmeste område ligger ca. 600 m nord for den nordligste vindmølle. Projektet vil derfor ikke medføre en påvirkning af de arter eller naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for det nærmeste habitatområde. Det er vurderet, at opsætning af vindmøllerne ikke medfører nogen påvirkning af geologi og hydrogeologi, overfladevand og grundvand, heller ikke i etableringsfasen, hvor der skal udføres grundvandssænkning. Efter grundvandssænkningens afslutning vil etableringen af vindmøllerne ikke have nogen effekt på geologi, overfladevand og grundvand, og der vil derfor heller ikke være nogen kumulativ påvirkning. I forhold til påvirkning af laksebestanden, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område N68 Skjern Å, henviser kommunen til, at det i miljøvurderingen er beskrevet, at der ved etablering af fundamenter til vindmøllerne er

behov for midlertidig grundvandssænkning. Det vurderes, at det grundvand, der oppumpes under støbning af møllernes fundamenter, kan udledes i naturlige bassiner på nærliggende markområder. Det skal ifølge kommunen her præciseres, at det vurderes muligt, at det oppumpede grundvand kan oppumpes til naturlige lavninger i området, og at jordbundsforholdene gør, at vandet kan reinfiltreres ved nedsivning. Der vil derfor ikke være nogen påvirkning af eller direkte udledning til de omkringliggende vandløb og grøfter. Kommunen henviser ligeledes til, at der i forbindelse med § 25-tilladelsen, oppumpningstilladelsen og nedsivningstilladelsen bliver stillet krav til, at der ikke sker direkte okkerudledning til de omkringliggende vandløb, ligesom der stilles krav om, at grundvandssænkningen skal udføres i vinterhalvåret. Kravet om ingen okkerudledning er en forudsætning for vurderingerne. Det vurderes inden for de givne forhold dog også at være muligt. Dermed vil der heller ikke, hverken i sig selv eller i kumulation med andre projekter, være risiko for væsentlig påvirkning, herunder bl.a. okkerpåvirkning af arterne på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-område N68 Skjern Å, herunder påvirkning af laks. I driftsfasen er risikoen for forurening som følge af lækage fra vindmøllens smøre- og hydrauliksystemer ubetydelig.

2.7.2. Natur

Om § 3-natur bemærker Ikast-Brande Kommune, at miljøkonsekvensrapporten beskriver de relevante forhold for § 3-beskyttet natur. Vindmøllerne med tilhørende fundamenter og serviceveje placeres på arealer, der anvendes til traditionel landbrugsproduktion. Områder med beskyttet natur påvirkes ikke af møllefundamenter eller adgangsveje. Heller ikke i forbindelse med anlægsfasen. Udbredelsen af sænkningstragten i forbindelse med den midlertidige grundvandssænkning viser, at § 3-beskyttet natur vest og syd for planområdet kan blive påvirket ved etablering af fundamenter for mølle 1 og mølle 3. Grundvandsænkning skal derfor foregå i vinterperioden, og der må ikke grundvandsænkes for mølle 1 og 3 på samme tid. Herved vurderes vindmøllerne at kunne etableres uden varigt at beskadige beskyttede naturtyper, biotoper og mindre naturområder.

2.7.3. Bilag IV-arter

Ikast-Brande Kommune anfører endvidere, at miljøkonsekvensrapporten beskriver de relevante forhold i relation til bilag IV-arter. Kommunen henviser til, at der i udarbejdelsen af miljøvurderingen blev gennemført undersøgelser af flagermusaktiviteten ved projektområdet i to undersøgelsesrunder på datoerne 23-30 juni samt 17-22. september. Forvaltningsplanen for flagermus anbefaler at undersøgelsen i eftersommeren og det tidlige efterår gennemføres ca. 16. august-15. september. På baggrund af denne uoverensstemmelse på undersøgelsestidspunktet har kommunen i § 25-tilladelsen fastsat vilkår om driftstop af hensyn til flagermus. I forhold til odder bemærker kommunen, at miljøkonsekvensrapporten beskriver, at odder sandsynligvis er regelmæssigt forekommende langs Harpesbæk Vestgrenen og muligvis også langs grøften, der gennemskærer projektområdet. Det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at ingen vandløb vil blive påvirket af projektet i anlæg og drift. Der kan givetvis opstå mindre forstyrrelser ved kørsel igennem området i anlægsfasen, men sådanne forstyrrelser forventes dog at være kortvarige og vurderes derfor uden væsentlig betydning. Det er således fortsat kommunens vurdering, at vindmøllene ved Blåhøj, ved både anlæg og i drift, ikke har en væsentlig betydning for odders tilknytning til og brug af området.

2.7.4. Fugle

I forhold til fugle bemærker Ikast-Brande Kommune, at man følger lovgivningen, som fastsætter regler for beskyttelsen af flora og fauna. I miljøvurderingen bliver påvirkningen af dyrelivet i mølleområdet og nærområdet vurderet specifikt på artsniveau, dvs. i forhold til de forskellige dyrearter og individer, herunder trækfugle og med særligt fokus på traner. I miljøkonsekvensrapporten er det vurderet, at møller ikke vil påvirke dyrelivet negativt, fordi pattedyr og mange fuglearter vænner sig til vindmøller som forstyrrelseskilde. Det er kommunens vurdering, at miljøkonsekvensrapporten beskriver de relevante forhold for øvrige fuglearter, herunder traner specifikt, og påvirkningen af disse.

2.7.5. Visualiseringer og landskabelig påvirkning

Om den visuelle påvirkning af landskabet anfører Ikast-Brande Kommune, at det i miljøkonsekvensrapporten er vurderet, at det værdifulde kulturmiljø Rævling Mose vil blive udsat for en mindre negativ påvirkning, idet vindmøllerne vil være synlige fra området, men ikke vil påvirke de kulturhistoriske spor i området. Samlet set er det i miljøkonsekvensrapporten vurderet, at møllerne ikke vil få væsentlige negative konsekvenser for landskabet. Påvirkningen af større uforstyrrede landskaber i nærzonen vurderes at være moderat negativ, idet vindmøllerne ofte vil være helt eller delvist synlige fra Hallundbæk Mose og Rævling Mose, men også kan være skjult bag bevoksning. Projektområdet er ikke udpeget som større uforstyrret landskab, men projektet kan forandre oplevelsen af landskabet inde fra de udpegede områder. Vindmøllernes udstrækning i landskabet er dog forholdsvis lille, og det vil fortsat være muligt at opleve det uforstyrrede landskab uden at opleve vindmøller. Påvirkning af de omkringliggende udpegede landskabstyper er beskrevet i miljøkonsekvensrapportens og vurderes som "moderat negativ" til "mindre negativ". Projektet vil medføre en visuel påvirkning af de landskabelige værdier, men ikke i en så væsentlig grad, at projektet ikke kan gennemføres med den foreslåede placering. I forhold til visualiseringer bemærker kommunen, at de valgte fotonpunkter er repræsentative for området som helhed, og at det kan ikke forventes, at der udarbejdes visualiseringer fra enkeltstående individuelle adresser. På opfordring fra Vejle Kommune er der til Ikast-Brande Byråds orientering udarbejdet en supplerende visualisering fra Rævling Mose, og heller ikke her vurderes det, at vindmøllerne vil være dominerende for oplevelsen af mosen, selvom de vil være synlige herfra. Om møllernes belysning bemærker kommunen, at det i miljøkonsekvensrapporten er vurderet, at landskabspåvirkningen som følge af belysning i nærzonen vil være moderat negativ om dagen, mens påvirkningen om natten er mindre negativ, idet det røde lys er mindre synligt. Det er kommunens vurdering, at visualiseringerne og vurderingerne i miljøkonsekvensrapporten giver et dækkende billede af de reelle påvirkninger.

2.7.6. Skygge

Ikast-Brande Kommune bemærker i forhold til skyggepåvirkning, at 3 boliger kan blive berørt af mere end 10 timers årligt skyggekast, og at der vil blive stillet krav om installation af skyggestop. Skyggekast er beregnet efter gældende dansk lovgivning, og detaljeret opmåling kan finde sted, når møllerne er opført. Det er kommunens vurdering, at miljøvurderingen

samlet set belyser forhold om skyggekast på et tilstrækkeligt grundlag, herunder hvordan vindmøllerne kan overholde kommuneplanens retningslinje om maksimalt 10 timers skygge om året.

2.7.7. Støj

I forhold til støj bemærker Ikast-Brande Kommune, at afstandskravet på 4 x vindmøllernes totalhøjde er overholdt ved alle naboboliger. Ved etablering skal vindmøllerne afsættes af landinspektør så afstandskravet overholdes ved alle naboer.

2.7.8. Drikkevand

Om drikkevand har Ikast-Brande Kommune bemærket, at udmeldingen for OSD områder vedrører byudvikling og særligt grundvandstruende aktiviteter. I overensstemmelse med vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller fra 2015,[22] betragtes vindmøller som mindre grundvandstruende anlæg. Vindmølleanlægget vurderes ikke umiddelbart at udgøre en trussel for grundvandet, da et vindmølleanlæg i drift udgør ikke nogen trussel for underliggende grundvandsmagasiner. Den nærmeste private drikkevandsboring (DGU nr. 104.1982) ligger ca. 920 m nordøst for den sydøstligste vindmølleplacering, ligesom der er flere andre private boringer på de nærliggende ejendomme, herunder DGU nr. 104.3013 og DGU nr. 104.2110, der ligger henholdsvis ca. 1.070 m nordøst og 1.150 m nord for den nordligste vindmølleplacering. Kommunen henviser til, at det i miljøkonsekvensvurderingen er beskrevet, at boringerne til Blåhøj Stations Vandværk ligger ca. 2,2 km vest for nærmeste vindmølle. Sænkningstragtes udbredelse på henholdsvis 250 m fra den nordligste og sydøstligste vindmølleplacering og 125 m fra syd vestligste vindmølle udgør ikke en afstand, hvor der ville være en potentiel påvirkning af drikkevandsboringer i forbindelse med de midlertidige grundvandssænkninger. Med de pågældende afstande til drikkevandsboringer, som er minimum 920 m fra nærmeste vindmølle, vurderes projektet hverken i anlægs- eller driftsfasen at kunne påvirke drikkevandsboringer.

2.8. Andre bemærkninger til klagen

Bygherres rådgiver har den 26. april 2022 fremsendt bemærkninger til klagen. Om påvirkning af Natura 2000-områder anfører rådgiveren, at der er udarbejdet et notat om midlertidig grundvandssænkning, og at der i notatet redegøres for, at eksisterende lavninger i området indeholder en volumen, der svarer til den volumen, som forventes oppumpet. Derudover er der stillet vilkår om, at der ikke kan ske grundvandssænkning ved mølle 1 og 3 samtidig. Der er ifølge rådgiveren dermed også redegjort for, at der ikke er tale om direkte udledning til Harpes Bæk, Vestgrenen og Skjern Å systemet.

På grund af områdets geologi vil vandet hurtigt nedsive, og dermed vil den lokale grundvandssænkning have en meget lille påvirkning af den generelle vandstand i området, anføres det videre. Det er rådgivers vurdering, at klagers bekymring om, at omkringliggende søer vil blive udtørret ved etablering af fundamenterne, er grundløse. Rådgiver henviser til, at det fremgår af miljørapporten, at fundamenterne etableres med en underkant i 3-4 m dybde. Der ligger to mindre søer umiddelbart uden for projektområdet. Den ene sø ligger ved

projektområdet sydøstlige hjørne, mens den anden sø ligger mod øst ca. midt for projektområdet. Den nærmeste vindmølle placeres mere end 100 m fra søen. Da vandet nedsives lokalt i sandede jordtyper, betyder det, at der ikke forventes en sænkningstragt fra de midlertidige grundvandssænkninger, der vil kunne påvirke søen. Derudover ligger der et vandløb mellem vindmøllerne og søen, der vil fungere som naturlig buffer, da søen er placeret i et andet grundvandsopland end vindmøllernes fundament. Det fremgår endvidere af rådgivers bemærkninger til klagen, at den midlertidige grundvandssænkning og den lokale nedsivning i sandede jordtyper ikke vil have nogen påvirkning på vandstanden i vandløbet og derfor heller ikke på den anden side af vandløbet. Selv hvis der skulle være en teoretisk risiko for vandstandsændring i søen, fremgår det af miljøkonsekvensrapporten, at den midlertidige grundvandssænkning vil foregå i vinterhalvåret, hvor vandstanden i forvejen vil stå højere i både sø og vandløb. Det betyder at eventuelle padder vil være på land og dermed ikke være afhængige af en given vandstand i søen. Såfremt der er fisk i søen, vil en udtørring af søen i vinterhalvåret kunne have en positiv påvirkning, idet predationstrykket på paddeyngelen vil blive reduceret.

Intet taler ifølge rådgiveren således for, at de beskyttede naturtyper sø og vandløb vil blive påvirket af de midlertidige grundvandssænkninger. Hvis det skulle være tilfældet, anføres det ikke at ville medføre en væsentlig negativ påvirkning af søen som eventuelt yngle- eller rasteområde for arter på habitatdirektivets bilag IV. Påvirkninger i vinterhalvåret er derudover at betragte som fuldt reversible, inden søen eventuelt skal fungere som yngle- eller rasteområde i det efterfølgende forår.

Rådgiver bemærker, at såfremt Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder det nødvendigt, kan der indsættes et vilkår om, at fundamentet etableres i vinterperioden mellem 1. oktober og 1 marts. Rådgiver henviser derudover til Miljø- og Fødevarerklagenævnets praksis[23] og Planklagenævnets praksis[24], hvor det helt generelt beskrives, at under normale forhold vil en grundvandssænkning ikke have en påvirkning, når afstanden er mere end 100 m.

I forhold til okkerpåvirkningen af de nærliggende vandløb bemærker rådgiveren, at Harpes Bæk løber ca. 200 m nord for projektområdet, og at der er mere end 1,5 km til Karstoft Å. Projektområdet afgrænses af en grøft, som løber til Harpes Bæk. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at en del af projektområdet er udpeget som område, hvor der ikke er risiko for okkerpåvirkning, mens den øvrige del ikke er okkerklassificeret. Da alt oppumpet grundvand skal nedsives via lavninger inden for projektområdet, er det sikret, at intet grundvand løber direkte ud i grøften. Rådgiver henviser endvidere til, at det af tilladelsens vilkår 13 derudover fremgår, at der af hensyn til sikring af nedsivningskapaciteten ikke må ske grundvandssænkning ved vindmølle nr. 1 og vindmølle nr. 3 samtidigt. Det er dermed sikret, at såfremt der på trods af klassificeringen måtte være indhold af okker i det oppumpede grundvand, vil dette ikke blive ledt direkte til vandløb, og eventuelle mindre mængder af okker vil blive udfældet i lavningerne eller ved nedsivning. På den baggrund vil der ikke være risiko for, at de § 3-beskyttede vandløb uden for projektområdet vil blive tilført opløst jern. Ligeledes vil der ikke være risiko for, at målsatte vandløb nedstrøms vil blive tilført opløst jern, og dermed heller ikke risiko for negativ påvirkning af eventuelle oprækkende laks i Karstoft Å.

Om bilag IV-arter har rådgiver anført, at det indsatte vilkår om driftsstop følger Miljø- og Fødevarerklagenævnets praksis i lignende afgørelser. Rådgiver henviser derudover til, at det notat, klager henviser til, er udarbejdet som faglig rådgivning af Nævnenes Hus, og at Miljø- og Fødevarerklagenævnet har behandlet en lang række sager om vindmøller siden modtagelsen af notatet. Notatet må derfor antages at være indgået i behandlingen af nævnets sager, herunder ved afvejningen af de øvre vindhastigheder, hvor vilkåret skal være gældende.

I forhold til eventuelle padder og frøer mv. i søerne uden for projektområdet henviser rådgiveren til, at grundvandssænkningen er midlertidig og meget kortvarig, at den ikke forventes at kunne påvirke vandstanden i søerne, at den foretages på et tidspunkt, hvor padderne ikke er aktive, og at påvirkningen er fuld reversibel. Rådgiver bemærker derudover, at de tre delarealer i projektområdet, hvor vindmøllerne opstilles, i dag benyttes som landbrugsjord i omdrift og derfor ikke udgør noget yngle- eller rasteområde for bilag IV-arter af nogen slags.

I forhold til påvirkningen af fugle bemærker rådgiver, at projektområdet omfatter dyrket landbrugsarealer, og at det ikke ligger i nærheden af et fuglebeskyttelsesområde eller et ramsarområde.

For så vidt angår afstanden mellem vindmøllerne og den nærmeste beboelse, bemærker rådgiveren, at vindmøllernes nøjagtige placering bestemmes ved landinspektørens konkrete opmåling, og at der i den forbindelse lægges lidt til afstanden, så kravet er opfyldt med mere end blot det nøjagtige meterkrav.

I forhold til visualiseringer bemærker rådgiveren, at visualiseringerne samt vurderingerne i miljøkonsekvensrapporten er retvisende, og at de er tilstrækkelige til at vise projektets landskabelige påvirkning fra forskellige vinkler i det omkringliggende landskab. Der er foretaget visualiseringer fra forskellige punkter omkring projektområdet. Punkterne hvorfra visualiseringerne er lavet, ligger fordelt således, at nogle er tæt på projektområdet, mens øvrige ligger længere væk herfra. Desuden er der i sammenhæng med visualiseringerne vist det eksisterende landskab

Om skyggekast bemærker rådgiveren, at lovgiver i miljøvurderingslovens § 46, stk. 2, har bestemt, at det er kommunen, som udøver kontrol med hvorvidt vilkårene i § 25-tilladelsen overholdes. Det vil efter bygherres opfattelse ikke være i overensstemmelse med loven, såfremt kompetencen til at udøve denne kontrol tillægges private aktører.

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1. Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over. Det fremgår dog af forarbejderne til bestemmelsen, at nævnet har mulighed for og efter omstændighederne pligt til at inddrage andre forhold end det, der er klaget over, f.eks. spørgsmålet om overholdelse af gældende EU-ret eller grundlæggende forvaltningsretlige grundsætninger.

Det følger endvidere af § 11, stk. 2, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse til de væsentligste forhold.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle følgende forhold:

1. Natura 2000-væsentlighedsvurderingen
2. Bilag IV-arter
3. Fuglebeskyttelsesdirektivet

4. Beskyttet natur i øvrigt
5. Visualiseringer og landskabelig påvirkning
6. Lysgener
7. Skygge
8. Støj
9. Drikkevandsressourcer

Klagepunkterne om overholdelse af Folketingets klimaaftale for energi og industri af 22. juni 2018 og overholdelse af egne besluttede retningslinjer om opstilling af landvindmøller ved en politisk aftale fra 2019 vedrører ikke retlige forhold efter miljøvurderingsloven, men omhandler derimod overholdelse af politiske beslutninger og målsætninger. Miljø- og Fødevarerklagenævnet har derfor ikke kompetence til at behandle disse klagepunkter.

Klagepunktet om selve afstanden til naboer omhandler ligeledes ikke retlige forhold efter miljøvurderingsloven, da kravet om en afstand på mindst 4 gange møllens højde til nabobeboelse følger af bekendtgørelse om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller, som er vedtaget i medfør af planloven. Miljø- og Fødevarerklagenævnet har således ikke kompetence til at behandle dette klagepunkt.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har ikke taget stilling til sagens øvrige klagepunkter, jf. herved § 11 i lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Nævnet har dog fundet anledning til at anføre en række forhold, som førsteinstansen vil skulle tage i betragtning i forbindelse med en fornyet behandling af sagen, se nærmere i afsnit 3.3.

3.2. Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger

3.2.1. Den retlige ramme

Miljøvurderingsloven

Formålet med miljøvurderingslovens regler er at sikre, at der gennemføres en vurdering af virkningerne på miljøet som grundlag for beslutningen om at give eller afslå tilladelse til projektyper, der kan påvirke miljøet væsentligt.

Miljøvurderingsreglerne medfører, at projekter, der kan forventes at få væsentlige indvirkninger på miljøet, ikke må påbegyndes, før myndigheden skriftligt har meddelt tilladelse til at påbegynde projektet (miljøvurderingspligt).

Bygherren til et miljøvurderingspligtigt projekt skal efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 1, udarbejde en miljøkonsekvensrapport, der indeholder en vurdering af projektets virkning på miljøet. Det følger af § 20, stk. 4, nr. 2, at de oplysninger, som bygherren skal give om det ansøgte projekt i miljøkonsekvensrapporten, jf. stk. 2, på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet^[25] og fuglebeskyttelsesdirektivet.^[26]

Det følger af miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, at myndigheden efter modtagelsen af miljøkonsekvensrapporten fra bygherren skal gennemgå rapporten med inddragelse af den fornødne ekspertise med henblik på at sikre, at den opfylder kravene i § 20. Myndigheden kan

om nødvendigt indhente yderligere oplysninger fra bygherren til opfyldelse af kravene i § 20, stk. 2.

Myndigheden skal efter gennemgang af miljøkonsekvensrapporten sende den i høring hos berørte myndigheder og offentligheden, jf. miljøvurderingslovens § 24, stk. 2.

Efter høringen skal myndigheden efter miljøvurderingslovens § 25 træffe afgørelse om, hvorvidt projektet kan tillades. Afgørelsen træffes på baggrund af bygherres ansøgning, miljøkonsekvensrapporten, eventuelle supplerende oplysninger, resultaterne af de høringer, der er foretaget, og myndighedens begrundede konklusion.

Myndighedens begrundede konklusion omhandler efter miljøvurderingslovens § 5, nr. 5, litra d, jf. litra c, projektets væsentlige indvirkninger på miljøet under hensyntagen til resultaterne af myndighedens undersøgelser af miljøkonsekvensrapporten, eventuelle supplerende oplysninger fremlagt af bygherre, eventuelle relevante oplysninger modtaget via høringen og myndighedens egen supplerende undersøgelse, jf. § 24, stk. 1.

En § 25-tilladelse skal omfatte den begrundede konklusion og indeholde alle de miljømæssige betingelser, der er knyttet til afgørelsen, en beskrivelse af alle projektets særkender og de foranstaltninger, der påtænkes truffet for at undgå, forebygge eller begrænse og om muligt neutralisere væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, som bygherren skal gennemføre, og eventuelle overvågningsforanstaltninger. Det følger af miljøvurderingslovens § 27, stk. 1.

Myndigheden kan efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 2, knytte vilkår til en § 25-tilladelse med henblik på opfyldelse af lovens formål. Vilkår skal stå i et rimeligt forhold til projektets art, placering og dimensioner samt omfanget af dets indvirkninger på miljøet.

Har projektet væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, skal myndigheden efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 3, endvidere stille vilkår for bygherrens overvågning heraf.

Forholdet mellem miljøvurderingsloven og habitatreglerne

Det følger af habitatdirektivets artikel 6, stk. 3,^[27] at de nationale myndigheder først giver deres tilslutning til en plan eller et projekt, der kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, når de har sikret sig, at planen eller projektet ikke skader lokalitetens integritet.

Habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, pålægger endvidere medlemsstaterne at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i direktivets bilag IV. Ordningen skal efter bestemmelsens litra (d) blandt andet omfatte et forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, om beskyttelse af Natura 2000-områder og artikel 12, stk. 1, litra d, om beskyttelse af bilag IV-arter er i dansk lovgivning navnlig implementeret i habitatbekendtgørelsen.^[28]

Habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, fastslår således, at myndigheden, før der træffes afgørelse i medfør af de bestemmelser, der er nævnt i § 7, skal foretage en vurdering af, om projektet i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt. Hvis myndigheden vurderer, at projektet kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der efter § 6, stk. 2, foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyn til bevaringsmålsætningen for det

pågældende område. Viser vurderingen, at projektet vil skade det internationale naturbeskyttelsesområdes integritet, kan der ikke meddeles tilladelse, dispensation eller godkendelse til det ansøgte.

Tilsvarende følger det af habitatbekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1, at der ved administration af de i § 7 og § 8 nævnte bestemmelser ikke kan gives tilladelse, dispensation, godkendelse mv., hvis det ansøgte kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter.

De nævnte bestemmelser i habitatbekendtgørelsens § 7, jf. § 6, stk. 1, og § 10, stk. 1, nr. 1, omfatter bl.a. miljøvurderingslovens § 25, jf. herved bekendtgørelsens § 7, stk. 13, nr. 2, som fastslår, at sager vedrørende afgørelse om tilladelse efter lovens § 25 til et konkret projekt er omfattet af bekendtgørelsens § 6. Det gælder efter bekendtgørelsens § 7, stk. 13, nr. 2, dog kun i relevant omfang i relation til de bestemmelser, der er nævnt bekendtgørelsens § 7, stk. 1-12. Hermed gøres det klart, at habitatbekendtgørelsen i forhold til afgørelser efter miljøvurderingsloven er begrænset til bekendtgørelsens hjemmelslove.[29]

Habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 9, nr. 4, fastsætter, at sager efter vandforsyningsloven[30] om tilladelse til bortledning af grundvand eller anden sænkning af vandstanden efter lovens §§ 26 og 27 er omfattet af bekendtgørelsens § 6. Efter vandforsyningslovens § 26, stk. 1, må bortledning af grundvand eller anden sænkning af grundvandsstanden ved bl.a. bygge- og anlægsarbejder ikke ske uden kommunalbestyrelsens tilladelse. Tilladelse er dog efter § 26, stk. 2, ikke nødvendig, når bortledningen må antages at blive af højst to års varighed og højst omfatte 100.000 m³ grundvand hvert år, når der endvidere ikke inden for 300 m fra bortledningsanlægget findes anlæg til indvinding af grundvand bortset fra visse mindre anlæg mv.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder anledning til at bemærke, at forpligtelsen efter habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, fortsat gælder i alle tilfælde, hvor myndighedens tilslutning til projektet foreligger i form af en § 25-tilladelse. Ligeledes skal myndigheden sin ved meddelelse af en § 25-tilladelse fortsat sikre sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter, jf. direktivets artikel 12, stk. 1, litra d.

Det har i forhold til Natura 2000-beskyttelsen og beskyttelsen af bilag IV-arter efter habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, og artikel 12, stk. 1, litra d, således ikke nogen selvstændig betydning, om § 25-tilladelsen som forudsat i habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 13, nr. 2, jf. § 6, stk. 1, og § 10, stk. 1, nr. 1, herudover relaterer sig til bestemmelserne i bekendtgørelsens § 7, stk. 1-12.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har i det følgende derfor heller ikke foretaget en nærmere vurdering af, om projektets gennemførelse i det konkrete tilfælde forudsætter indhentelsen af yderligere tilladelser, herunder tilladelser til grundvandssænkning efter vandforsyningslovens § 26, da § 25-tilladelsen aktualiserer forpligtelserne efter habitatdirektivet i sig selv.

Indledningsvis bemærker Miljø- og Fødevarerklagenævnet, at det fremgår af § 25-tilladelsen i den konkrete sag, at Ikast-Brande Kommune i overensstemmelse med miljøvurderingsloven § 24 har gennemgået miljøkonsekvensrapporten med inddragelse af den fornødne ekspertise med henblik på at sikre, at den opfylder kravene i miljøvurderingslovens § 20.

3.2.2. Ad 1) Natura 2000-væsentlighedsvurderingen

Det følger af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 2, at miljøkonsekvensrapporten på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på bl.a. den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet.

Myndigheden skal ved selve § 25-tilladelsens meddelelse herudover iagttage Natura 2000-beskyttelsen efter habitatdirektivets artikel 6, stk. 3.

Klager har anført, at vindmøllerne vil medføre en påvirkning af Natura 2000-område N70 Mose ved Karstoft Å og de naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget for habitatområde H63, samt at Ikast-Brande Kommune ikke har inddraget alle naturtyperne på områdets udpegningsgrundlag.

For så vidt angår Natura 2000-område N68 Skjern Å, har klager anført, at det i miljøkonsekvensrapporten ikke i tilstrækkelig grad er undersøgt, hvorvidt der vil udledes urensset okker til de nærliggende vandløb og videre til habitatområde H61, og at udledning af okker til vandløbene vil forvolde stor skade på laksebestanden i Karstoft Å og Skjern Å.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at EU-Domstolen fortolker bestemmelsen i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, således, at myndigheden skal foretage en vurdering af, om det kan udelukkes, at en plan eller et projekt i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke opnåelse af gunstig bevaringsstatus for det udpegede område væsentligt, herunder om bevaringsstatus for de arter og/eller naturtyper, som området er udpeget for at beskytte, vil blive påvirket væsentligt (væsentlighedsvurdering).

Hvis en sådan påvirkning på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der, såfremt projektet ønskes fremmet, gennemføres en nærmere vurdering (konsekvensvurdering). Denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet, som kan påvirke den omhandlede lokalitet, og vurderingen skal udføres på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området.[31]

EU-domstolen har udtalt, at afhjælpende foranstaltninger ikke kan tages i betragtning i forbindelse med en væsentlighedsvurdering efter habitatdirektivets artikel 6, stk. 3.[32] Den konkrete sag omhandlede et projekt for etablering af en vindmølleparks tilslutningskabel gennem et Natura 2000-område. Anlægstilladelsen var betinget af myndighedens efterfølgende godkendelse af plan for, hvordan overfladeafstrømningsvandet kunne kontrolleres således, at intet dynd eller andre forurenede stoffer kom ud i vandløbene. EU-domstolen fastslog, at foranstaltninger, som har til formål at undgå eller reducere et projekts skadelige virkninger på et Natura 2000-område, ikke kan tages i betragtning i forbindelse med vurderingen efter artikel 6, stk. 3, 1. pkt., af, om det er sandsynligt, at et Natura 2000-område påvirkes væsentligt (væsentlighedsvurderingen). Afhjælpende foranstaltninger kan altså ikke føre til, at der ikke skal foretages en habitatkonsekvensvurdering, men indgår i den nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området.

Det fremgår ligeledes af EU-Kommissionens meddelelse om forvaltning af Natura 2000-lokaliteter, at afhjælpende foranstaltninger ikke kan tages i betragtning i forbindelse med væsentlighedsvurderingen, men først kan defineres, når projektets sandsynlige virkninger er blevet beskrevet og vurderet fuldt ud i konsekvensvurderingen. Det fremgår endvidere, at de afhjælpende foranstaltninger eksempelvis kan omfatte datoer og tidsplan for gennemførelsen (såsom ingen i drift i yngletiden for bestemte arter) typen af værktøjer og de operationer, der

skal udføres (såsom at benytte en bestemt muddermaskine i en fastlagt afstand fra kysten for ikke at påvirke en sårbar naturtype eller for at reducere emissioner, som kan forårsage skadelig aflejring af forurenende stoffer).[33]

Ikast-Brande Kommune har i § 25-tilladelsens begrundede konklusion vedrørende bl.a. Natura 2000 sammenfattende vurderet, at projektet ikke vil påvirke naturområdernes udpegningsgrundlag væsentligt, og at projektet ikke forhindrer realisering af målet om gunstig bevaringsstatus. Det fremgår, at vurderingen vedrører henholdsvis Natura 2000-område N70 Mose ved Karstoft Å og Natura 2000 område nr. 68 Skjern Å. Nævnet lægger efter vurderingens indhold og omfang til grund, at kommunen for begge områders vedkommende ikke hermed har foretaget en konsekvensvurdering, men alene en væsentlighedsvurdering. Det er således en forudsætning for § 25-tilladelsen, at en væsentlig påvirkning af Natura 2000-områderne på baggrund af objektive kriterier kan udelukkes.

Væsentlighedsvurderingen, for så vidt angår Natura 2000-område N70 Mose ved Karstoft Å

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke vurderes at være nogen risiko i forhold til habitattyperne på udpegningsgrundlaget for habitatområde H63, som udgør Natura 2000-område N70 Mose ved Karstoft Å. En eventuel påvirkning fra en kortvarig grundvandssænkning i forbindelse med støbning af fundamenter vurderes ikke at ville kunne udgøre en risiko, både på grund af de relativt store afstande mellem projektområdet og habitatområdet, og fordi det må forventes, at grundvandsbevægelserne i området vil gå mod nord og Karstoft Å. Det fremgår, at påvirkningen af Natura 2000 området derfor ikke vil blive behandlet videre i miljøvurderingen. Ikast-Brande Kommune har i § 25-tilladelsens begrundede konklusion ligeledes vurderet, at projektet ikke vil påvirke naturtyperne på habitatområdets udpegningsgrundlag, der efter det anførte omfatter Ret næringsfattige søer (3130), Kransnålalgesøer (3140), Brunvandede søer (3160), Nedbrudte højmoser (7120), Hængesæk (7140) og Tørvelavning (7150).

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommune væsentlighedsvurdering, for så vidt angår Natura 2000-område N70 Mose ved Karstoft Å. Nævnet har lagt vægt på det anførte i miljøkonsekvensrapporten om de relativt store afstande mellem projektområdet og habitatområdet, og at sænkningstragts forventede udbredelse på baggrund af de foretagne geotekniske undersøgelser ikke ses at nå ind over habitatområdet og dermed kunne påvirke de grundvandsfølsomme naturtyper på områdets udpegningsgrundlag. Nævnet bemærker, at der ikke gælder noget krav om udtrykkelig angivelse eller vurdering af samtlige naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for de relevante Natura 2000-områder i forbindelse med en væsentlighedsvurdering.

For så vidt angår det anførte i klagen om projektets landskabelige påvirkninger, henvises der til bemærkningerne herom i afsnit 3.2.7 nedenfor.

Væsentlighedsvurderingen, for så vidt angår Natura 2000-område N68 Skjern Å

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker, at det af Ikast-Brande Kommunes afgrænsningsnotat fremgår, at miljøkonsekvensrapporten bl.a. skal belyse den eventuelle okkerudfældning til vandløb, der kan forekomme ved oppumpning af grundvand, herunder for så vidt angår påvirkningen af laks i Skjern Å. Miljøkonsekvensrapporten nævner dog ikke en

eventuel påvirkning af Natura 2000-område N68 Skjern Å, hvor udpegningsgrundlaget netop også omfatter laks. Det fremgår alene mere generelt bl.a., at udledningen skal udføres ved nedsivning på de omkringliggende marker i umiddelbar nærhed af oppumpningsstedet og i fornøden afstand til grøfter og vandløb for at sikre, at oppumpet vand med okkerindhold ikke udledes til vandløb og søer i nærheden. Endvidere fremgår det, at der kan forekomme et overlap mellem fundamentsarbejderne, således at der i en kort periode vil foregå grundvandssænkning på 1-2 stk. fundamenter ad gangen.

Af kommunens § 25-tilladelse fremgår det, at bygherre efterfølgende har fået udarbejdet et notat, hvor det på baggrund af en vurdering foretaget på et worst-case grundlag anbefales, at der stilles vilkår om, at der ikke kan grundvandssænkes ved vindmølle nr. 1 og nr. 3 på samme tid. Det skal ifølge notatet sikre, at der kan ske optimal nedsivning i lokalplanens delområde 4, hvor der er størst risiko for overløb. Det fremgår endvidere af § 25-tilladelsen, at kommunen på den baggrund har vurderet, at der ikke er risiko for udledning af okker mv., såfremt der ikke sker nedsivning fra vindmølle nr. 1 og 3 samtidig, og at kommunen derfor har stillet krav herom i § 25-tilladelsens vilkår nr. 13. Kommunen har som begrundelse for væsentlighedsvurderingen, for så vidt angår Natura 2000-område nr. 68 Skjern Å, herefter anført, at det med tilladelsens vilkår nr. 13 sikres, at der ikke vil ske direkte udledning til Harpes Bæk, Vestgrenen, og dermed at der heller ikke, hverken i sig selv eller i kumulation med andre projekter, vil være risiko for bl.a. okkerpåvirkning af arterne på udpegningsgrundlaget, herunder laks, for Natura 2000 område nr. 68 Skjern Å. Bygherres rådgiver har over for nævnet ligeledes anført, at der med det i § 25-tilladelsen nævnte notat fra bygherre og § 25-tilladelsens vilkår nr. 13 er redegjort for, at der ikke er tale om direkte udledning til Harpes Bæk, Vestgrenen og Skjern Å-systemet.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at Ikast-Brande Kommunes væsentlighedsvurdering, for så vidt angår Natura 2000-område N68 Skjern Å, med den foreskrevne anlægsmetode i § 25-tilladelsens vilkår nr. 13 tager foranstaltninger i betragtning, der må anses for at have til formål at undgå eller reducere projektets skadelige indvirkninger på Natura 2000-området (afværgeforanstaltninger). Nævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at § 25-tilladelsens vilkår nr. 13 udtrykkeligt er indsat for at undgå risiko for udledning af okker mv. til de nærliggende vandløb, som efter det ovenfor anførte må lægges til grund at have forbindelse til Skjern Å-systemet, og at vilkåret udgør den eneste angivne forudsætning og begrundelse for væsentlighedsvurderingens konklusion. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at afværgeforanstaltningerne indebærer en reel begrænsning i bygherres valg af anlægsmetode, idet miljøkonsekvensrapporten oprindeligt forudsætter, at der i en kort periode vil foregå grundvandssænkning på 1-2 stk. fundamenter ad gangen. Endelig finder nævnet ikke at kunne se bort fra, at miljøkonsekvensrapporten, uanset kommunens bemærkning herom i det forudgående afgrænsningsnotatet, ikke ses at indeholde nogen særskilt vurdering af projektets eventuelle påvirkning af laks i Skjern Å.

Foranstaltninger, som har til formål at undgå eller reducere et projekts skadelige virkninger på et Natura 2000-område, kan efter EU-Domstolens praksis som nævnt imidlertid ikke tages i betragtning i forbindelse med en væsentlighedsvurdering. Selve det forhold, at der i forbindelse med en væsentlighedsvurdering tages hensyn til foranstaltninger med henblik på at undgå eller reducere et projekts skadelige virkninger på et Natura 2000-område, forudsætter således, at en væsentlig påvirkning af lokaliteten må anses for sandsynlig, og dermed, at der skal foretages en fuld konsekvensvurdering.[34]

Ikast-Brande Kommunes § 25-tilladelse lider derfor af en væsentlig retlig mangel, idet den underliggende væsentlighedsvurdering i strid med EU-Domstolens praksis bygger på de forudsatte afhjælpningsforanstaltninger efter § 25-tilladelsens vilkår nr. 13, som indebærer, at der ikke må ske nedsivning fra vindmølle nr. 1 og 3 samtidig.

3.2.3. Ad 2) Bilag IV-arter

Det følger af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 2, at miljøkonsekvensrapporten på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på bl.a. den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet.

Myndigheden skal ved selve § 25-tilladelsens meddelelse som nævnt herudover sikre sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter.

EU-Kommissionen har offentliggjort en vejledning om beskyttelse af bilag IV-arter.^[35] Bestemmelsen i habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, skal ifølge vejledningen forstås som en målsætning om, at yngle- og rasteområders økologiske funktion bevares. Yngleområder defineres i vejledningen som de områder, der skal bruges til parring og fødsel, og endvidere dækker det området i nærheden af rede- eller fødselsstedet, hvis afkommet er afhængigt af sådanne områder. Rasteområder defineres som de områder, der benyttes af et dyr eller en gruppe af dyr, når de ikke er aktive. Rasteområder omfatter strukturer, som dyr etablerer som rasteområder, f.eks. reder, huler eller skjulesteder.^[36]

Ved et yngle- eller rasteområde i habitatdirektivets og habitatbekendtgørelsens forstand forstås en samling ("netværk") af lokaliteter, hvor en bestand af en art yngler eller raster. Betydningen af de enkelte lokaliteter i netværket kan afhænge af bestandens tæthed og spredningsmuligheder. Ved vurderingen af om et yngle- eller rasteområde beskadiges eller ødelægges, er det afgørende, om den økologiske funktionalitet af netværket af lokaliteter kan opretholdes på mindst samme niveau som hidtil.^[37]

I forhold til aktiviteter, der kan påvirke yngle- eller rasteområder, skal der ifølge EU-Kommissionens vejledning sondres mellem aktiviteter, der kan rummes inden for habitatdirektivets artikel 12 og aktiviteter, der kræver fravigelse i medfør af direktivets artikel 16. Hvor der er tale om en fravigelse efter artikel 16, vil kompensationsforanstaltninger have til formål at kompensere for specifikke negative virkninger på en art og indebærer således, at der sker eller er sket en beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområdet. Dette er ikke tilfældet for foranstaltninger til sikring af økologisk funktionalitet, som sikrer, at yngle- eller rasteområdets økologiske funktionalitet forbliver fuldstændig intakt (kvantitativt og kvalitativt), når aktiviteten har fundet sted. Hvis der er tale om beskadigelse eller ødelæggelse af et yngle- eller rasteområde, er der altid behov for en fravigelse i henhold til artikel 16, når de deri fastsatte betingelser er opfyldt.^[38]

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker, at ledelinjer ikke anses som yngle- og rasteområder for flagermus, men at yngle- og rasteområder kan blive negativt påvirket, hvis der sker en forstyrrelse af de tilknyttede ledelinjer. Der henvises til EU-Domstolens praksis vedrørende habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, hvorefter beskyttelsen af yngleområder for bilag IV-arter også gælder aktiviteter omkring yngleområdet, hvis aktiviteterne medfører, at

bilag IV-arter ikke vil besøge yngleområdet længere, og begrebet "yngeområde" derfor også omfatter områdets omgivelser, når omgivelserne er nødvendige for, at bilag IV-arter kan yngle med succes.[39]

Efter naturbeskyttelseslovens § 29 b, stk. 1, kan miljø- og fødevareministeren udfærdige forvaltningsplaner og iværksætte andre tiltag, herunder yde tilskud, med henblik på bevaring af bl.a. bilag IV-arter. Ministeren har i medfør af denne bestemmelse udarbejdet forvaltningsplanen for flagermus.

Af forvaltningsplanen for flagermus fremgår det,[40] at en undersøgelse af ynglesteder, flyveruter og jagtområder i yngletiden (i perioden 20. juni til 7. august) og en undersøgelse af rastesteder, flyveruter og jagtområder i eftersommeren og det tidligere efterår (i perioden ca. 16. august til 15. september) er uundværlig i forbindelse med ethvert projekt, hvor en afklaring af flagermusforekomsten i et område ønskes. Hver af disse undersøgelser skal indbefatte detektorbaseret kortlægning af fourageringsområder og flyveruter samt kortlægning af mulige dagkvarterer (ynge- og rastesteder). Det fremgår desuden, at ledelinjer, som anvendes af flagermus på deres jagt, ikke er yngle- eller rasteområder for flagermus.

Det fremgår endvidere af forvaltningsplanen, at vindmøllernes tårne og blade tiltrækker store mængder af insekter, således at der på visse årstider kan forekomme store ansamlinger af insekter på og omkring vindmøllerne. Insekterne sidder på eller flyver omkring møllerne hele vejen op.

Ifølge forvaltningsplanen er den eneste sikre metode til at undgå drab af flagermus at slukke for vindmøllerne ved vindmøllehastigheder under ca. 5-6 m/s i de perioder, hvor store insektansamlinger forekommer (dvs. om natten i perioden ca. 15. juli til ca. 15. oktober).

Af forvaltningsplanen for flagermus fremgår det,[41] at en undersøgelse af ynglesteder, flyveruter og jagtområder i yngletiden (i perioden 20. juni til 7. august) og en undersøgelse af rastesteder, flyveruter og jagtområder i eftersommeren og det tidligere efterår (i perioden ca. 16. august til 15. september) er uundværlig i forbindelse med ethvert projekt, hvor en afklaring af flagermusforekomsten i et område ønskes. Hver af disse undersøgelser skal indbefatte detektorbaseret kortlægning af fourageringsområder og flyveruter samt kortlægning af mulige dagkvarterer (ynge- og rastesteder).

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker, at alle arter af flagermus, der findes i Danmark, er omfattet af habitatdirektivets bilag IV. Derudover er birkemus, markfirben, spidssnudet frø, stor vandsalamander, løgfrø, odder og grøn kølleguldsmed omfattet af habitatdirektivets bilag IV.

Klagerne har anført, at miljøkonsekvensrapporten ikke i tilstrækkeligt omfang indeholder en vurdering af vindmøllernes påvirkning af bilag IV-arter i området omkring projektområdet, herunder flagermus, birkemus, markfirben, spidssnudet frø, stor vandsalamander, løgfrø, odder og grøn kølleguldsmed.

Flagermus

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets påvirkning af bilag IV-arter af flagermus, jf. lovens jf. § 20, stk. 4, nr. 2.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagt vægt på, at der i forbindelse med projektet er foretaget en flagermusundersøgelse i 2020. Nævnet bemærker herved, at undersøgelsen er foretaget i perioden 23. juni til den 30. juni og den 17. september til den 22. september. Den første undersøgelsesperiode er inden for de i forvaltningsplanen anførte undersøgelsesperioder. Undersøgelsesperioden i september ligger dog lige efter den i forvaltningsplanen anbefalede periode. Det fremgår derudover, at projektområdet og det omkringliggende område er åbent landbrugsland med god afstand til skovarealer og arealer med åbne vandflader, samt at flagermusaktiviteten i området generelt er lav. Yderligere har nævnet lagt vægt på, at afstanden til yngleområder for sydflagermus, troldflagermus og pipstrelflagermus er ca. 500 m, og at disse arter ikke vurderes at blive påvirket af enkelstående kollisioner. Miljøkonsekvensrapportens vurderinger og konklusioner er enslydende med det, der fremgår af den udarbejdede flagermusundersøgelse, der findes som appendiks til miljøkonsekvensrapporten.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder endvidere, at Ikast-Brande Kommune i forbindelse med selve § 25-tilladelsen i tilstrækkelig grad har sikret sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder for flagermus. Nævnet har lagt vægt på, at det fremgår af § 25-tilladelsens begrundelse, at ved indsættelse af vilkår 18 om driftsstop, konkluderer kommunen, at der kan meddeles tilladelse til opstilling af vindmøllerne, da projektet ikke kan medføre beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder for bilag IV-arter. Nævnet finder derudover, at kommunen med fastsættelsen af vilkåret om driftsstop har taget højde for den usikkerhed om flagermusaktivitet i området, som undersøgelsesperioden i september kan medføre.

Øvrige bilag IV-arter

For så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af øvrige bilag IV-arter, herunder birkemus, markfirben, spidssnudet frø, stor vandsalamander, løgfrø, odder og grøn kølleguldsmed, finder Miljø- og Fødevarerklagenævnet heller ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, jf. § 20, stk. 4, nr. 2.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en vurdering af indvirkningen på de forskellige bilag IV-arter, herunder en vurdering af, hvorvidt der er egnede biotoper for de forskellige arter i og omkring projektområdet.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder endvidere, at Ikast-Brande Kommune har forholdt sig tilstrækkeligt til påvirkningen af de øvrige bilag IV-arter i § 25-tilladelsens begrundede konklusion, som udover flagermus angiver også at omfatte de øvrige bilag IV-arter.

3.2.4. Ad 3) Fuglebeskyttelsesdirektivet

Det fremgår af miljøvurderingslovens bilag 7, jf. § 20, stk. 1, at miljøkonsekvensvurderingsrapporten skal indeholde en beskrivelse af de i § 20, stk. 4, nævnte faktorer, der kan forventes at blive berørt i væsentlig grad af projektet, herunder biodiversiteten (f.eks. fauna og flora).

Det fremgår endvidere af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 2, at de oplysninger, som bygherren skal give om det ansøgte projekt i miljøkonsekvensrapporten, på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet.

Af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4 fremgår det bl.a., at:

”1. For arter, som er anført i bilag 1, træffes der særlige beskyttelsesforanstaltninger med hensyn til deres levesteder for at sikre, at de kan overleve og formere sig i deres udbredelsesområde.

[...]

Medlemsstaterne udlægger som særligt beskyttede områder navnlig sådanne områder, som med hensyn til antal og udstrækning er bedst egnede til beskyttelse af disse arter, idet der tages hensyn til behovet for at beskytte arterne i det geografiske sø- og landområde, hvor dette direktiv finder anvendelse.

[...]

4. Medlemsstaterne træffer egnede foranstaltninger med henblik på i de i stk. 1 og 2 nævnte beskyttede områder at undgå forurening eller forringelse af levestederne samt forstyrrelse af fuglene, i det omfang en sådan forurening, forringelse eller forstyrrelse har væsentlig betydning for formålet med denne artikel. Medlemsstaterne bestræber sig på at undgå forurening eller forringelse af levesteder også uden for disse beskyttede områder.”

Fuglebeskyttelsesdirektivet er i dansk ret primært implementeret dels i form af en områdebeskyttelse (de udpegede fuglebeskyttelsesområder, som indgår i en række af Natura 2000-områderne), og dels i form af en artsbeskyttelse (artsfredningsbekendtgørelsen[42] samt jagtloven[43]).

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at direktivets artikel 4, stk. 4, 2. pkt., også har en vis selvstændig betydning. Med ”levesteder” menes både områder, hvor fuglene yngler, og områder, som fuglene regelmæssigt gæster for at fælde fjer, raste eller overvintre. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med direktivets artikel 2, jf. artikel 1, hvorefter medlemsstaterne træffer alle nødvendige foranstaltninger til at opretholde eller tilpasse bestanden af alle vilde fuglearter på et niveau, som især imødekommer økologiske, videnskabelige og kulturelle krav og samtidig tilgodeser økonomiske og rekreative hensyn. Bestemmelsen i artikel 4, stk. 4, 2. pkt., skal desuden ses i sammenhæng med artikel 4, stk. 4, 1. pkt., som gælder for bilag 1-fugle samt trækfugle, jf. artikel 4, stk. 1 og 2.

Af Miljøstyrelsen habitatvejledning fremgår ligeledes, at i sager omfattet af miljøvurderingspligt skal en vurdering af eventuel påvirkning af fugle indarbejdes i miljøvurderingen, mens vurderingen i andre sager skal fremgå af afgørelsens begrundelse. Vurderingen skal angive, om der kan ske påvirkning af vilde fugle og deres levesteder i og uden

for Natura 2000-områder. Det fremgår endvidere, at medlemsstaterne ifølge EU-Domstolens praksis især er forpligtede til at bevare levesteder og populationer for truede fuglearter eller arter i tilbagegang.[44]

Efter fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 5 skal medlemsstaterne endvidere til beskyttelse af alle de fuglearter (dvs. ikke kun bilag I-arter), som i vild tilstand opholder sig naturligt på medlemsstaternes område, træffe de nødvendige foranstaltninger til at indføre en generel ordning med forbud mod bl.a. forsætligt at dræbe (litra a) eller forsætligt at forstyrre fuglene, navnlig i yngleperioden og i det omfang en sådan forstyrrelse har væsentlig betydning for formålet med direktivet (litra d).

Klagerne har anført, at miljøkonsekvensrapporten ikke indeholder en tilstrækkelig vurdering af fugle i området.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker indledningsvist, at projektområdet ikke er udpeget som et fuglebeskyttelsesområde, ligesom der ikke er fuglebeskyttelsesområder i umiddelbar nærhed af projektområdet. De nærmeste fuglebeskyttelsesområder ligger således henholdsvis 15 og 20 km fra projektområdet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har fundet anledning til at vurdere påvirkningen af de af klagerne nævnte fugle i forhold til den generelle beskyttelse, som følger af fuglebeskyttelsesdirektivets regler.

Følgende af de af klagerne nævnte fugle fremgår af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I: traner, tinksmed, blå kærhøg, rød glente, rørhøg, sort glente, dværgfalk, hvepsevåge, havørn, sangsvane, grågå, bramgå, krikand, gravand, spidsand og troldand.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets påvirkning af fugle på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, jf. lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en vurdering af projektets påvirkning af fugle, herunder om projektet kan medføre sådanne forringelser af levesteder for arter på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, at det kan påvirke arterne på bestandsniveau som omhandlet i fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk. 4, 2. pkt. Der er i miljøkonsekvensrapporten inddraget tilgængelig relevant viden om forekomsten af fugle og disses færden i og omkring projektområdet fra DOF-basen, ligesom der er blevet foretaget en række besigtigelser af området.

Særligt i forhold til traner lægger Miljø- og Fødevareklagenævnet vægt på, at vurderingen i miljøkonsekvensrapporten er baseret på konkrete feltundersøgelser foretaget over flere dage i forskellige perioder i 2020, ligesom der er inddraget relevante videnskabelige studier i vurderingen. I undersøgelsen af traner er der foretaget en vurdering af kollisionsrisikoen, ligesom der er foretaget en vurdering af risikoen for fortrængning og barriereeffekt. Derudover fremgår det af undersøgelsen, at det er en rimelig vurdering, at tranerne fortsat vil kunne yngle i Hallundbæk Mose trods møllernes tilstedeværelse. Det er desuden sandsynligt, at det med den tætte bevoksning i Hallundbæk Mose og det levende hegn mellem mosen og marken med møllerne ikke er muligt for tranerne at se møllerne. Nævnet har ligeledes lagt vægt på, at der er udarbejdet en selvstændig vurdering af sangsvaner med kommentarer om andre svanearter samt gæs.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ligeledes, at Ikast-Brande Kommune i tilstrækkelig grad har sikret sig, at miljøkonsekvensrapporten belyser projektets påvirkning i forhold til de øvrige fuglearter, som klager har anført. Nævnet har lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at vindmøllerområdet ikke er et væsentligt ynglefugleområde eller et område med væsentlige fugletræk, og at projektet derfor ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af ynglefugle i området.

På den baggrund finder Miljø- og Fødevarerklagenævnet heller ikke, at det i sig selv udgør en retlig mangel ved § 25-tilladelsen, at projektets påvirkning i forhold til fugle ikke er nærmere behandlet i § 25-tilladelsen begrundede konklusion. Kommunen bør ved en fornyet behandling af sagen dog overveje, om den begrundede konklusion på dette punkt bør uddybes.

3.2.5. Ad 4) Beskyttet natur i øvrigt

Det fremgår af miljøvurderingslovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4, at en miljøkonsekvensrapport skal indeholde en beskrivelse af projektets indvirkning på biodiversitet, flora og fauna. Det indebærer efter Miljø- og Fødevarerklagenævnets opfattelse, at det i miljøkonsekvensrapporten efter omstændighederne skal indgå, hvis et projekt kan påvirke et område, som er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Klagerne har anført, at projektet vil medføre en påvirkning af § 3-natur, og at grundvandssænkningen vil medføre en påvirkning af beskyttede vandløb i området, navnlig idet grundvandssænkningen vil medføre udtørring af nærliggende naturområder, og at Ikast-Brande Kommune ikke har foretaget en tilstrækkelig vurdering af påvirkningen af naturen. Klagerne har derudover anført, at projektet vil medføre udledning af okker til de nærliggende vandløb, og at kommunen ikke i tilstrækkelig grad har undersøgt og vurderet okkerforekomsten i området.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets påvirkning af de § 3-beskyttede vandløb mv., jf. lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en vurdering af den nærliggende natur og projektets påvirkning af § 3-områder og beskyttede vandløb, hvor det fremgår, at vindmøllerne ikke placeres i områder med beskyttet § 3-natur, men at møllerne og adgangsveje anlægges på dyrkede marker, og at områder med beskyttet natur således ikke påvirkes af møllefundamenter eller adgangsveje, heller ikke i forbindelse med anlægsfasen. Det fremgår derudover af miljøkonsekvensrapporten, at grundvandssænkningen skal foretages i vinterperioden, og at den derfor ikke vil medføre en varig skade på hede- eller moseområdet, og at grundvandsænkning derudover ikke vil medføre udledning af okker til beskyttede vandløb. Om udledning af okker fremgår det ligeledes, at en del af projektområdet er udpeget som område, hvor der ikke er risiko for okkerpåvirkning (okkerklasse 4). Den øvrige del af området er ikke okkerklassificeret. Arealer, der ikke er okkerklassificeret, har sandsynligvis en lille eller ingen risiko for udledning af okker, og skal derfor ikke vurderes yderligere.^[45] Nærmeste område, der er udpeget som okkerklasse 1, ligger ca. 500 m øst for projektområdet.

Det fremgår ligeledes, at passende afværgeforanstaltninger under håndtering af oppumpet vand i forbindelse med anlægsarbejdet vil kunne forhindre okkerudslip til nærliggende vandsystemer.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder endvidere, at Ikast-Brande Kommune har forholdt sig til tilstrækkeligt til påvirkningen ved udledning af okker, for så vidt angår de § 3-beskyttede vandløb, i § 25-tilladelsens begrundede konklusion. Nævnet har lagt vægt på, at Ikast-Brande Kommune i den forbindelse har vurderet, at oppumpet grundvand vil kunne indeholde okker. Det fremgår ligeledes, at det på baggrund af en analyse af terrænforholdene og de geologiske aflejringer vurderes, at det vil være muligt at tilbageholde og nedsive en vandmængde svarende til 340 m³/time i lavninger inde for projektområdet. Det fremgår, at denne vurdering er foretaget på et worst-case grundlag, og at der er størst risiko for overløb i notatets delområde 4, der ligger tættest på de to sydligste vindmøllers placering. Nævnet har i den forbindelse lagt vægt på, at Ikast-Brande Kommune på baggrund af miljøkonsekvensrapporten i § 25-tilladelsens vilkår 13 har stillet krav om, at der ikke kan ske grundvandssænkning ved vindmølle 1 og 3 samtidigt af hensyn til nedsivningskapaciteten i området, og kommunen har på den baggrund vurderet, at der ikke er risiko for udledning af okker, miljøforurenende stoffer eller kemi til beskyttede vandløb eller søer.

Derimod finder Miljø- og Fødevareklagenævnet det tvivlsomt, om Ikast-Brande Kommune i § 25-tilladelsens begrundede konklusion også har forholdt sig tilstrækkeligt til påvirkningen af de § 3-beskyttede vandløb som følge af selve grundvandssænkningen, herunder risikoen for udtørring. Nævnet henviser til, at det fremgår af den begrundede konklusion, at hvis grundvandssænkningen foretages i vinterperioden, vil arbejdet ikke udgøre nogen risiko for vandløbene, da størstedelen af vandføringen kommer fra områder, der ikke berøres af projektet, og fordi der desuden normalt er tilstrækkelig vandføring i denne periode. Kommunen bør ved en fornyet behandling af sagen på den baggrund overveje, om der i § 25-tilladelsen bør fastsættes vilkår til sikring heraf, jf. miljøvurderingslovens § 27, stk. 2.

3.2.6. Ad 5) Visualiseringer og landskabelig påvirkning

Efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 4, skal miljøkonsekvensrapporten på en passende måde påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på blandt andet landskabet. Derudover skal miljøkonsekvensrapporten efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 1, på en passende måde påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på blandt andet befolkningen og menneskers sundhed

Miljøvurderingsloven indeholder ikke krav om visualiseringer, men forudsætter en beskrivelse og vurdering af projektets landskabelige påvirkning. Visualiseringer anvendes i miljøkonsekvensrapporter dog ofte som led i en passende måde at beskrive projektets landskabelige påvirkning på.

En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en – så realistisk som muligt – oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud.

En visualisering skal, såfremt den foretages, være af tilstrækkelig høj kvalitet. Miljøkonsekvensrapportens visualiseringer skal være gennemarbejdede og så vidt muligt rensset for fejkilder. Endvidere bør eventuelle usikkerheder og unøjagtigheder ved en visualisering oplyses i forbindelse med den konkrete visualisering.^[46]

Klagerne har anført, at de udarbejdede visualiseringer ikke er retvisende, og at der ikke er foretaget visualiseringer fra naboerne, men alene fra vejen. Klagerne har derudover anført, at opstillingsmønsteret i en trekant vil medføre en væsentlig negativ påvirkning, samt at den visuelle påvirkning af de omkringliggende landskaber ikke er beskrevet tilstrækkeligt i miljøkonsekvensrapporten.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets visuelle og landskabelige påvirkning, jf. lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en selvstændig vurdering af de landskabelige forhold og den visuelle påvirkning, som vindmøllerne vil have på både befolkningen og i landskabet i både nærzone, mellemzone og fjernzone. Derudover indeholder miljøkonsekvensrapporten en vurdering af opstillingsmønsteret. Vurderingerne er foretaget på baggrund af en række visualiseringer af projektets visuelle påvirkning.

Derudover har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at visualiseringspunkterne er valgt, så de bedst muligt viser forholdene fra det omkringliggende landskab og projektets påvirkning af både naboer og af de landskabelige og kulturhistoriske elementer.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder endvidere, at Ikast-Brande Kommune har forholdt sig tilstrækkeligt til projektets visuelle påvirkning i § 25-tilladelsens begrundede konklusion, hvor det fremgår, at bygherre har udarbejdet visualiseringer af projektet fra flere steder i området, og at det er kommunens opfattelse, at visualiseringerne er retvisende. Det er derudover kommunens opfattelse, at visualiseringerne viser, at et opstillingsmønster i en trekant opfylder kravet til geometrisk letgenkendelighed, og at vindmøller dermed vil blive opfattet som et samlet anlæg i landskabet.

3.2.7. Ad 6) Lysgener

Efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 4, skal miljøkonsekvensrapporten på en passende måde påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på blandt andet landskabet. Derudover skal miljøkonsekvensrapporten efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 1, på en passende måde påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på blandt andet befolkningen og menneskers sundhed.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at miljøvurderingsloven ikke i sig selv fastsætter grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men alene stiller krav til grundlaget for beslutningerne og til procedurerne herfor.

Klagerne har anført, at belysningen på vindmøllerne vil medføre en væsentlig negativ påvirkning på naboerne, både om dagen og om natten.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets lysgener mv., jf. lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en beskrivelse af belysningen på møllerne og en vurdering af belysningens synlighed i nærzone, mellemzone og fjernzone. Nævnet har ligeledes lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapportens appendiks II både indeholder visualiseringer med møllerne med dagsbelysningen og natbelysning. Miljø- og Fødevareklagenævnet finder på den baggrund også, at projektets påvirkning i form af lysgener er tilstrækkeligt behandlet i § 25-tilladelsens begrundede konklusion, uanset at påvirkningen herfra ikke nævnes særskilt.

3.2.8. Ad 7) Skygge

Efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 1, skal miljøkonsekvensrapporten på en passende måde påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på blandt andet befolkningen og menneskers sundhed. Endvidere skal miljøkonsekvensrapporten efter lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 1, indeholde en beskrivelse af projektets forventede væsentlige virkninger på miljøet som følge af bl.a. opståelsen af gener og faren for menneskers sundhed f.eks. på grund af ulykker.

Der findes ingen lovregulering af skyggevirksomheder fra vindmøller. Det fremgår af Naturstyrelsens "vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller" fra 2022,^[47] at det anbefales, at naboboliger ikke udsættes for mere end 10 timer skyggekast årligt beregnet som reel skyggetid efter WindPro Shadow-programmet eller et tilsvarende program. Af vejledningens bilag 1 fremgår det endvidere under modelforudsætninger, at forhindringer såsom skove, bygninger og lignende ikke bør inddrages i beregningerne.

Klagerne har anført at skyggepåvirkningen vil medføre en væsentlig negativ påvirkning for naboerne, samt at Ikast-Brande Kommune ikke har foretaget tilstrækkelige beregninger af skyggepåvirkningen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets skyggepåvirkning, jf. lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en redegørelse for de beregninger der er udarbejdet for den skyggepåvirkning projektet vil medføre. Nævnet har ligeledes lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at etablering af skyggestop i vindmøllerne forudsætter en mere detaljeret opmåling og beregning af skyggepåvirkningen. Det fremgår derudover, at det efter opstilling af møllerne kan konstateres, om skyggekast kan ramme opholdsarealerne, eller om der er naturlig afskærmning, som vil forhindre skyggegener.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder endvidere, at Ikast-Brande Kommune har forholdt sig tilstrækkeligt til skyggepåvirkningen i § 25-tilladelsens begrundede konklusion, hvor det fremgår, at tre nabobeboelser vil kunne opleve mellem ca. 12 og 22 timers skyggekast årligt.

Kommunen henviser til, at der ikke findes lovgivningsmæssige krav til regulering af skyggekast, men at det af vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller fremgår, at Miljøministeriet anbefaler, at vindmøller ikke påfører nabobeboelser mere end 10 timers såkaldt reel skyggetid årligt. Nævnet har i den forbindelse lagt vægt på, at kommunen, for at begrænse de skyggegener, miljørapporten beskriver, har fastsat vilkår 17 om, at boliger til helårsbeboelse ikke udsættes for skyggekast i mere end 10 timer om året. Kommunen har på den baggrund vurderet, at skyggegener fra vindmøllerne er acceptable, og at der kan meddeles tilladelse til projektet.

3.2.9. Ad 8) Støj

Efter miljøvurderingslovens bilag 7, jf. § 20, stk. 2, nr. 6, skal en miljøkonsekvensrapport indeholde en beskrivelse af projektets forventede væsentlige virkninger på miljøet som følge af bl.a. støj. Tillige skal en miljøkonsekvensrapport indeholde en beskrivelse af projektet, herunder navnlig et skøn efter type og mængde over forventede emissioner såsom støj produceret i anlægs- og driftsfaserne.

Vedrørende metode fremgår det af VVM-vejledningen, at sigtet er at give læseren mulighed for at vurdere, om de valgte beregningsmetoder er dækkende og tilstrækkeligt anerkendte til at være hensigtsmæssige ved vurderingen af miljøpåvirkningerne fra projektet.^[48]

Der er således ikke noget krav efter miljøvurderingsreglerne til en bestemt beskyttelse af miljøet eller naturen, herunder at bestemte grænseværdier skal overholdes, eller at der skal benyttes bestemte metoder for beregningen. Regler herom følger af særlovgivningen. Miljø- og Fødevarerklagenævnet har derfor ikke kompetence til at vurdere, hvorvidt vindmøllebekendtgørelsen er overtrådt, ligesom nævnet heller ikke har kompetence til at efterprøve indholdet af selve støjrapporterne. Det er imidlertid en forudsætning for, at en støjrapport kan anvendes som grundlag for en vurdering af støjpåvirkningen i en miljøkonsekvensrapport, at beregningsprincipperne, som fremgår af bekendtgørelsen, er fulgt.

Klagerne har anført, at både naboer og omgivelser vil blive påvirket af støj.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets støjpåvirkning, jf. lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at der er udarbejdet støjberegninger i programmet WindPRO, og at der på den baggrund er foretaget en vurdering af de støjmæssige påvirkninger fra projektet i miljøkonsekvensrapporten. Derudover er der udarbejdet kort, der viser støjbelastningen fra projektet, og hvor det er muligt at se og bedømme udstrækningen af den støjmæssige påvirkning. Nævnet har derudover lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at projektet vil overholde støjgrænserne i vindmøllebekendtgørelsen for alle nabobeboelser.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder endvidere, at Ikast-Brande Kommune har forholdt sig tilstrækkeligt til projektets støjmæssige påvirkning i § 25-tilladelsens begrundede konklusion. Nævnet har i den forbindelse lagt vægt på, at kommunen på baggrund af miljøkonsekvensrapporten har indsat vilkår 15 om, at gældende støjkraav skal overholdes hos

alle naboer i hele anlæggets levetid, og at vindmøllerne inden opførelse skal anmeldes til kommunens efter retningslinjerne i bekendtgørelse om støj fra vindmøller med dokumentation for, at støjgrænserne kan overholdes. Kommunen har derudover fastsat vilkår 16 om, at når møller er sat i drift, skal der iværksættes støjmålinger og støjberegninger som dokumentation for, at bekendtgørelsens støjgrænser ikke overskrides, samt at driften skal indstilles, hvis møllerne ikke overholder grænseværdierne.

3.2.10. Ad 9) Drikkevandsressourcer

Efter miljøvurderingslovens bilag 7, jf. § 20, stk. 2, nr. 6, skal en miljøkonsekvensrapport indeholde et skøn efter type og mængde over forventede reststoffer og emissioner (såsom vand-, luft-, jordbunds- og undergrundsforurening, støj, vibrationer, lys, varme, stråling) og mængder og typer af affald produceret i anlægs- og driftsfaserne.

Miljøkonsekvensrapporten skal derudover, jf. miljøvurderingslovens § 20, stk. 3, indeholde en beskrivelse af projektets særkender eller de foranstaltninger, der påtænkes truffet for at undgå, forebygge eller begrænse og om muligt neutralisere forventede væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet.

Endvidere skal miljøkonsekvensrapporten beskrive kumulationen af projektets virkninger med andre eksisterende og/eller godkendte projekter, idet der tages hensyn til eventuelle eksisterende miljøproblemer i forbindelse med områder af særlig miljømæssig betydning, som kan forventes at blive berørt, eller anvendelsen af naturressourcer.

Klager har anført, at projektet placeres i et område med særlige drikkevandsinteresser (OSD) og inden for nitratfølsomt område, samt at projektet vil medføre problemer for Blåhøj Vandværk.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Ikast-Brande Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets påvirkning af drikkevand, jf. lovens bilag 7, jf. § 20, stk. 4.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagt vægt på, at miljøkonsekvensrapporten indeholder en vurdering af, at møllerne ikke vil medføre en påvirkning på geologien og hydrogeologien i området redegør for og beskriver projektets påvirkning af drikkevand. Det fremgår, at vandværkets borer ligger ca. 2,2 km fra den nærmeste vindmølle.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder endvidere, at Ikast-Brande Kommune har forholdt sig tilstrækkeligt til påvirkningen af drikkevand i § 25-tilladelsens begrundede konklusion, hvor det fremgår, at der ingen påvirkninger på terrænnært grundvand, da der ikke er målsatte terrænnære grundvandsforekomster inden for projektområdet. Det fremgår ligeledes, at der med det fastsatte vilkår 13 om grundvandssænkning ikke sker påvirkning og forringelse af grundvand.

3.3. Miljø- og Fødevarerklagenævnets øvrige bemærkninger

Ikast-Brande Kommune skal ved en fornyet behandling af sagen foretage en væsentlighedsvurdering, hvor der ikke tages foranstaltninger i betragtning, som har til formål at undgå eller reducere et projekts skadelige virkninger på et Natura 2000-området (afværgeforanstaltninger). Væsentlighedsvurderingen skal fremgå af § 25-tilladelsens begrundede konklusion. Kommunen bør i den forbindelse overveje, om grundlaget for væsentlighedsvurderingen bør indgå i et supplement til den oprindelige miljøkonsekvensrapport, der sendes i offentlig høring. Hvis væsentlighedsvurderingen viser, at en væsentlig påvirkning af området på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der foretages en egentlig konsekvensvurdering.

Ligeledes bør Ikast-Brande Kommune ved en fornyet behandling af sagen overveje, om § 25-tilladelsen begrundede konklusion bør uddybes, for så vidt angår projektets forventede påvirkning i forhold til fugle.

Endelig bør Ikast-Brande Kommune ved en eventuel fornyet behandling af sagen overveje, om der er grundlag for at fastsætte et vilkår om, at den midlertidige grundvandssænkning alene må ske i vinterperioden, jf. det anførte herom i § 25-tilladelsens begrundede konklusion.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at såfremt Ikast-Brande Kommune meddeler en ny § 25-tilladelse, vil denne kunne påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

3.4. Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Ikast-Brande Kommunes afgørelse af 7. februar 2022 om § 25-tilladelse til opstilling af 3 vindmøller ved Blåhøj, og hjemviser sagen til fornyet behandling.

[1] Lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

[2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, som ændret ved lov nr. 900 af 21. juni 2022 om ændring af museumsloven, lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet og forskellige andre love.

[3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

[4] Planklagenævnets sagsnr. 21/12044, 21/13322 og 22/00685.

[5] Lovbekendtgørelse nr. 1986 af 27. oktober 2021 om naturbeskyttelse.

[6] Natura 2000-plan 2016-2021, Mose ved Karstoft Å s. 9.

[7] Oversigt over habitatområdernes udpegningsgrundlag 2022, s. 29.

[8] Udkast til Natura 2000-plan 2022-2027, Mose ved Karstoft Å, s. 12.

[9] Natura 2000-plan 2016.2021, N70 Skjern Å, s 9.

[10] Udkast til natura 2000-plan, N68 Skjern Å, s. 12.

[11] Elmeros, M. 2020. Beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger. National Center for Miljø og Energi (DCE).

[12] Vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller, udgivet af Bolig- og Planstyrelsen - Januar 2022.

[13] Klimaaftale for energi og industri mv. af 22. juni 2020.

[14] Miljø- og Fødevareklagenævnet har summeret antallet af flagermusregistreringer, der fremgår af tabel 1 og 2 i flagermusundersøgelsen, som er vedlagt miljøkonsekvensrapporten som Appendiks VI.

[15] Lovbekendtgørelse nr. 1581 af 10. december 2015 om okker

[16] <https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=vandrammedirektiv3tilstand2021>.

[17] Vindmøller Blåhøj, Vurdering af opmagasinering og nedsivning inden for lokalplanområdet af 11. august 2021.

[18] Kommissionens "Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC", pkt. 76.

[19] Vilkårene indsættes i overensstemmelse med Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis i MFKN's afgørelse af 15. juli 2021, sagsnr. 21/00640, 20/14004, 21/014003 og 20/14001, og MFKN's afgørelse af 7. juli 2021, sagsnr. 20/12345 og 21/00280.

[20] Bekendtgørelse nr. 923 af 6. september 2019 om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller.

[21] Vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller, Naturstyrelsen 2015, punkt 4.2 Opstilling i et letopfatteligt geometrisk mønster.

[22] Vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller, udgivet af Naturstyrelsen, Miljøministeriet 2015.

[23] Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 10. december 2021, sagsnr. 21/06969 og 21/06968.

[24] Planklagenævnets afgørelse af 10. december 2021, sagsnr. 21/06963 m.fl.

[25] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[26] Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. oktober 2009 om beskyttelse af vilde fugle

[27] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[28] Bekendtgørelse nr. 2091 af 12. november 2021 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[29] Jf. Miljøministeriets høringsnotat af 26. oktober 2021 til ændring af habitatbekendtgørelsen.

[30] Lovbekendtgørelse nr. 602 af 10. maj 2022 om vandforsyning.

[31] Se sag C-127/02 (Hjerte-muslingedommen), præmis 61, og dommens punkt 4.

[32] EU-Domstolens dom af 12. april 2018 i sag C-323/17, People over Wind, præmis 35-37 og 40.

[33] Meddelelse af 21. november 2018 fra Kommissionen "Forvaltning af Natura 2000-lokaliteter - Bestemmelserne i artikel 6 i habitatdirektivet 92/43/EØF" C (2018) 7621, s. 52.

[34] EU-Domstolens dom af 12. april 2018 i sag C-323/17, People over Wind, præmis 35. Der henvises endvidere til Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelser af 31. maj 2021 (sag 18/05486 m.fl.) og 29. juni 2021 (sag 19/08484).

[35] Vejledning om streng beskyttelse af dyrearter af fællesskabsbetydning i henhold til Habitatdirektivet, Kommissionens meddelelse af 12. oktober 2021, C(2021) 7301 (herefter EU-Kommissionens vejledning).

[36] EU-Kommissionens vejledning, pkt. 2.52-2.57.

[37] Miljøstyrelsens habitatvejledning, pkt. 9.7.1.4 og EU-Kommissionens vejledning pkt. 2.52, hvorefter habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra d, bør forstås som en målsætning om opretholdelse af yngle- og rasteområdernes økologiske funktion.

[38] EU-Kommissionens vejledning, pkt. 2.73.

[39] Dommens præmis 32-34.

[40] Forvaltningsplan for flagermus. Beskyttelse og forvaltning af de 17 danske flagermusarter og deres levesteder, Naturstyrelsen, 2013.

[41] Forvaltningsplan for flagermus. Beskyttelse og forvaltning af de 17 danske flagermusarter og deres levesteder, Naturstyrelsen, 2013.

[42] Bekendtgørelse nr. 521 af 25. marts 2021 om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt.

[43] Lovbekendtgørelse nr. 265 af 21. marts 2019 om jagt og vildtforvaltning.

[44] Jf. s. 13, med henvisning til EU-domstolens dom af 13. juni 2020 i sag C-117/00 Kommissionen mod Irland.

[45] Lovbekendtgørelse nr. 1581 af 10. december 2015 om okker

[46] Se Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 23. december 2020, sagsnr. 18/04720, 18/06435, 18/04719, 18/04777, 18/04773, 18/04776 og 18/04778.

[47] Vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller, Bolig- og Planstyrelsen, januar 2022.

[48] Vejledning nr. 9339 af 12. marts 2009 om VVM i planloven, pkt. 5.

Sag:

22/02601

Dato:

2. september 2022.

Emner:

Miljøvurdering af ...

Miljøvurdering af ...

Miljø- og Fødevareklagenævnet (<https://naevneneshus.dk/start-din-klage/miljoe-og-foedevareklagenaevnet/>) •

Nævnenes Hus • Toldboden 2 • 8800 Viborg • Tlf. nr.: 72 40 56 00 • CVR: 37795526 • mfkn@naevneneshus.dk
(<mailto:mfkn@naevneneshus.dk>)

Tilgængelighedserklæring (<https://www.was.digst.dk/mfkn-naevneneshus-dk>)